

LEON BLOY

POSLEDNÍ SLOUPOVÉ
CÍRKVE

COPPÉE / CTIHODNÝ OTEC JIDÁŠ
BRUNETIÈRE / HUYSMANS
BOURGET / ATD.
POSLEDNÍ BÁSNÍK KATOLICKÝ

1919

PŘELOŽIL OTTO ALBERT TICHÝ

„IGNIS ARDENS“

PŘEDCHŮDCI

„RELIGIO DEPOPULATA“

Poslední stránka této knihy, na niž všichni znalci budou hleděti jako na pamflet, byla napsána 4. srpna na slavnost svatého Dominika, dvě nebo tři hodiny před novou volbou Pia X.

Bůh ví, co činí, a Církev nemá bezpochyby, než nejpokorněji vzdáti díky.

Přes to však, a ještě pokorněji rádo by se vědělo, kterak se vyplní v osobě Nového Velekněze proslulé proroctví IGNIS ARDENS. Tážeme se zvláště, jakým způsobem rozřeší strašný problém, jímž bylo přitíženo jeho předchůdcem již bezejmenné bidě národů křesťanských.

Doufáme, že rozluštění bude božské, ve smyslu Tradice, Spravedlnosti a Krásy, ne-li, tož raději bychom, aby tento starý svět vzal za své a by vše sesulo se v nicotu.

Postavy tuto malované byly předzřízeny pro tuto cestu.

I

F R A N Ç O I S C O P P É E

z Akademie Francouzské.

Obrácení Coppého bylo jako cesta do Damašku kohokoliv jiného... Od onoho dne zvědělo se, že život křesťanský jest čímsi snadným. Po *Dobré Utrpení* není již dovoleno nevědět, že jest velmi doporučitelným křesťanem, kdo může říci „s tím humoristickým švihem, jímž jedině Huysmans se honosí: „Záhodno, by Bůh nebyl tak vyběračný, by se nespokojil s lidmi jako já!“ nebo když se může dodat ihned: „A což teprve se mnou!“ stou dobráckostí starého strýce s podpěnkami, jež jest zvláštní známkou autora *Pokorných*. Jiným znamením jest vyznati upřímně, že jsme udělali „trochu dobrého ve svém životě a že jsme celkem nebyli zlí“; že ne-

máme, pravda, „hlavy theologické“, přece však, že jsme „slyšeli a poslouchali božské Slovo s *takovým množstvím prostodušnosti* jako rybáři s jezera Tiberiadského“, ba snad i s větším množstvím prostodušnosti. A tu po dobrém, řádném rozmyšlení jeví se bez jakékoliv pochyby, že „toto obrácení musí býti prisouzeno božské milosti“.*

Radost, již tato událost způsobila u našich katolíků, překonala veškery předvídané radosti. Čte se v Evangeliu dle svatého Lukáše, že bude tolikrá radost v nebi nad jedním hříšníkem pokání činícím, jako nad devadesáti devíti spravedlivými, kteří nepotřebují pokání. A právě to vidíme v naší náboženské společnosti, jež jest jakýmsi nebem, jak každý ví.

Předpokládá se, že Coppée byl opravdu hříšníkem, což jemu samému se zdá nejisto, můžeme říci, že jest málo příkladův obrácení na cestu ctnosti, jež by poučily tak veliký počet vrstevníků. Považte jen, že jsem četl *Dobré Utrpení* v Dánsku před pěti lety u jistého profesora, jenž zcela po dánsku zatoužil po tom, by takovým způsobem vyslídil tajemství našeho krásnějšího jazyka.

Týž úspěch ve všech zemích světa. *Dobré Utr-*

* Samo sebou se rozumí, že uvozovky znamenají, není-li uvedeno jiného pramene, *Dobré Utrpení*. Upozornění ostatně skoro zbytečné. Dobré víno již vůně jeho prozradí.

pení čte se pod stanem mongolským, v červivé chyši Tuaregů, v kocábkách a palankýnech Nebeské Říše, v koutě podzemní jurty Kamčadalů. Která kniha dodělala se kdy úspěchu, jenž by více ohlušoval? Viděl jsem ji, já, jenž k vám mluvím, ve výkladní skříni se střížným zbožím nebo s lampami, ve zbožných čtvrtích, a za sklem prodavačů kostelních ozdob, mezi mešními rouchy a svícny. Posléze našel jsem ji, ó zázrak! u kněží, ba i u těch, kteří se zařekli, že ničeho čísti nebudou před naplněním věků...

Triumf úžasný, avšak tak vysvětlitelný! Katolický svět potřeboval básníka pod sebe dělajícího. Dlouho opovrhovaná lidská blbost křičela k nebi. Nábožné obrázkářstvo, hladové po lyrismu, ječelo ve všech krámech sulpiciánských. Když se Coppée obrátil, tento zarmoucený svět domníval se, že slyší hudbu sfér. On sám to tak dobře pochopil, že hned v nadpisu přirovnává se otevřeně k Lazarovi, příteli Páně. Vypůjčuje si slavný text svatého Jana: „Tato nemoc, prohlašuje, není k smrti, avšak ku slávě Boží.“ Která nemoc? Inu jeho vlastní nemoc, to rozmilé a radostné dělání pod sebe, vyslané, by k zmužilosti povzbudilo naši rozbředlost: Tento *dobrý trpící* mluví o „resignaci, s níž vždycky přijímal nehody života“. *Beati mites*, dodává v prostotě svého starého srdce. A tím vše se vysvětluje. Bůh jest jeho přítelem, protože jest pokojný, a dle pokračování

textu, *bude zemi vládnouti*: „Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.“

Úžas ten přestává ostatně ihned, jakmile se do-
vidáme, že obdržev „srdce opravdu synovské“ měl
matkou „jakousi neposkvrněnou“. „Bylo by třeba
péra vybraného a lehkého, jehož inně se nedostá-
vá, bylo by třeba vyvoliti *slov etherných*, by se vy-
jádřil tento cit zbožnosti... Nemohu vám toho ani
vypravit, když si vzpomínám na tajemství víry kře-
stánské, tak dojemné a tak hluboké, jež obkličuje
Matku Ježíšovu ideální (?) čistotou.“ Kapitola *Sy-
novská Vzpomínka* jest neobyčejná, ba i v coppée-
ovském dělání do kalhot. „Nečtu nikdy znovu svých
starých veršů.“ Věřím ti, odpověděl by Jehan Ric-
tus, avšak pak, kdo u čerta je čte? Na tom nezáleží,
obslouží nás hned čímsi, co jmenuje „prastarým de-
sítiverším“, jehož počátek takto vyhlíží:

Píšu vedle lampy. Jest hezky...

a dva konečné rýmy:

Vkládá poleno do krbu plného plamenů.

Máti moje, *buď požehnána mezi všemi ženami*.

Známo, že za dob komuny vrazil do chrámu Naší
Milé Paní Vítězné příval obžerné sběře a zhanobil
jej na tolik, na kolik Bůh tomu dovolil. Vypravuje
se, že jistá občanka vydrápala se na oltář Panny
Neposkvrněné a ukázala svou zadnici ušlechtilé
davu.

Obdivovatelé *Dobrého Utrpení* vyskakovali by až k nejzazším hranicím úžasu, kdyby se jim řeklo, že toto hrdinné gesto velmi málo liší se *v Absolutnu* od posledního verše, jenž byl právě citován, a že takové literární nebo sentimentální užití formy tak svaté jako Pozdravení Andělské, jest nevyjádřitelnou profanací. Poněvadž však všeobecné ochrnutí splývá s kapalinou tohoto plačtivého elegika, obdiv moderních katolíků tím ještě roste. Faráři zachvácení literaturou jako morem mohou to přednáseti před Nejsvětější Svátostí, když chtějí dojmouti své pastviště.

Villiers de l'Isle-Adam nutně přispěl více, než se myslí, k slávě François Coppée-a, když ho shrnul tak geniálně úplně celého v tento jedinečný pověstný verš:

Dejte mu peníze, protože miluje svou matku.

Coppée nazývá Ježíše „nepatrným řemeslníkem z Galilee“. Kterak chcete, by tomu duše citlivé odolaly? „On, milující a básník. . . , on, jenž kdysi každé kvítko políbil . . . on naučil se v Ewangeliu umění trpěti a umíratí.“ Umění, kterak nuditi lidi vnucovaným žvatláním, naučil se před tím. „Nečistí duchové, kteří kalili jeho duši a panovali jí, navždy z ní byli vyhnáni. . . Jeho svědomí stalo se choulostivějším. . . A přece není nic podstatného, co by si

mohl vyčítati, kromě toho, že vyloudil slzy své matce, své svaté matce! . . . A když tak ještě někdy kolísá a má-li strach, *jako svatý Petr kráčející po ulnách*“, řekněte si, že jest brzy posilněn a podepřen „křídly andělskými, jež mu vyrůstají hned po rozřešení“ * *Dobré Utrpení* hemží se těmito občerstvujícími výrazy. Bylo by třeba vše citovati, vše opisovati. Pamatujte, že jmenuje *Ave Maria* „líbezným zvoláním“!

Ah! má pravdu, že sebou neopovrhne! — Kdybychom nechodili než k lidem, jichž si vážíme, praví jistá osobnost z komedie, nechodili bychom skoro k nikomu, ba vyskytly by se dni, v nichž by nebylo možno ani sebe navštívit. Kdo pak by se směl těšiti z obydlí, kdyby Coppée ležel na ulici?

Dnes Coppée stal se jakýmsi politickým mužem. V téže době, kdy podpírá Církev, vydává duši svou, oproštěnou z hanebností, do služby vlasti. Předsedá shromážděním jednot, a jak tuším, i přednáší. To mne rmoutí a lituju doby již tak vzdálené, kdy *Journal* uveřejňoval každého týdne kroniku tohoto znova se rodícího křesťana. Nejčastěji tuto kroniku

* Jednoho dne r. 1900 v Kodani ptali se mne, co myslím o *Dobré Utrpení*. — JEST TO ZVRÁCENÝ KLYSTÝR, odpověděl jsem. Stručné ocenění, jež velmi chutnalo. Bylo to u stola. Taková slova mají moc uvést mnoho v souhlas s životem.

bylo lze považovati za týdenní bulletin jeho impotence. Nic více, nic méně. Avšak kdo poví, kterak to hýbalo srdci?

Ó ten šlechetný a drahý stařec! Jako bych ho dosud viděl, an píše ve svém mechanickém lůžku, obklopen jsa „milými bytostmi“, ustavičně poopravovaný neúnavným chirurgem, jenž mu „zachraňuje život“ každých čtrnáct dní a „sprádaje sny o nesmrtelné nevinnosti“ mezi fiolami a vásami. Zbavil nás aspoň pro jedenkrát vypravování o svých bolestech, pokud potrvá jeho nemoc? Měl snad kdo právo nevědět o kruté vrtkavosti jeho trávení nebo o probodávajících peripetiích jeho močovodu? Nuže! tento dokonávající, s nímž smrt bez ustání odkládá, nacházel sílu, by nás těšil a nás poučoval. A jaká to překvapující, mladistvá a rozkošná obraznost! Jaká to rozplývavost stylu, jaká to průhlednost, jaká tekutost myšlenky! Jaká to četba pro rodiny!

Jednoho dne dojímal se nad starým flumokem; jindy zase přirovnává se k prameni čistému, špiněnému brzy pradlenami, jenž stane se dále širokým proudem, přijímajícím do svých vln zoufalce a mrchy; a opět jindy protežovat náboženství — už! — a s tou ostroší pohledu a s tím podivuhodným prorockým rozeznáváním, jehož sám neopovazuje se podezřívati, předkládá nám jako jednu

z posledních záštit Víry tak důstojného kněze, jenž se jmenuje Viktor Charbonnel. V pozítřku požáru dobročinného Bazaru tento šlechetný kakal, unesen rozhořčením, rozpěněním, supaje vztekem a neodpouští Bohu, že svolil k pohubení tak velikého počtu osob bohatých, uměl promluvit, jak se slušelo, vyčítaje mu, tuším, že jest Bohem „zrudlým krví“, nebo cosi podobného.*

Později, když mu bylo prodati *Jahodniště*, kde „trochu jeho duše ostalé v květinách, jež byl miloval“** mělo se dostatí — bezpochyby za babku — komusi neznámému; s jakýmž uměním nedovedl, dávaje nám adresu notářovu, vylíti při *svíčičkách* své srdce zarmoucené. Tyto stránky jsou v paměti všech.

Ano, miloval jsem ho více v oné době, rozhodně. To ho přivedlo ku zkáze, že se podobal Napoleonovi. Aspoň vpravili do něho kdysi, že uvěřil v tuto podobnost, a to zůstalo na celém jeho životě.

Znal jsem ve svém dětství hodináře v Perigueux,

* „Marně by se hledalo rouhání v mých spisech.“ *Dobré Utrpení*, str. 7. Má pravdu. Když chudí trpí, nesmí se mluvit než o resignaci. Bůh zůstává Otcem neskonale úctyhodným. Jakmile však bohatí dostávají výprask, Bůh jest katem a třeba mu vyčistí jeho skutek. V tom není ani krapet rouhání.

** „Kupec bude mítí snad tu illusi, že květiny, jež balsamovaly procházky básníka, vydechují vůni vybranější a že ptáci, kteří pěli, by jej okouzlovali, nalézají zpěvy melodičtější.“ *La Bonne Souffrance*, p. 82.

jenž byl též považován za podobna Napoleonovi a jenž se procházel jako na Colonně, ruku za řádry, zpytuje obzor.

Odtud ustavičná náklonnost našeho Františka k chlupaté čepici a heroickému prýmkařství. Odtud též, myslím, melancholie tohoto básníka bez bitev, nuceného sestoupiti skonečně Bonapartova před Rivoli nebo Pyramidami a vrhnouti se k thé nemocné bez naděje, že uloví kdy břicho Císařovo. Bylo třeba, aby naskytnuvší se *nacionalism* odpoutal jej, a toť hezké divadlo pro myšlenku; hlavní generál s takovými podvelíci vojevůdci jako Jules Lemaître nebo Venerabilem Edmondem Lepelletierem, pádící s deštníkem v ruce, v čele této veliké armády nečistých masek masopustních.

O Waterloo! pláču a zastavuju se, běda!
Neboť ti poslední vojáci poslední války
byli velící...

Ba věru, to už záhodno, by Církev byla nešťastná a by katolíci všeho zasloužili, když tento směšný stařec se považuje za něco a když kněží a biskupové jsou s ním proti svým vlastním stádům!

CTIHODNÝ OTEC JIDÁŠ

z Řádu Kazatelského.

Říkává se příslovím
u Ctihodných bratří
Kazatelů, že Ježíš byl
dominikánem.

Doufal jsem, že se již nebudu zabývatí Otcem Didonem. Když r. 1884 uveřejnil *Němce*, chopil jsem se vydání tohoto katapultu nudy, jenž vystřelil tak těžké reklamy do ohrazeného tábora žurnalismu, bych se vyjádřil bez oklik a vytáček o tomto špatném knězi.

Psal jsem tehdy do listu velmi zvučného jména, málo zvyklého na takové smělosti, a dopracoval jsem se té slasti, že jsem na sebe přivolal několik blbých kleteb.

Domníval jsem se trochu hloupě, ano, znám se k tomu, že literární prurigo tohoto dominikánského písala uloupí jej brzy Církvi a že půjde k protestantům, by oni ho oškrabovali; neboť právě k nim

unášely ho zbabělé náklonnosti jeho marnivého ducha.

Známo ostatně, kterak všichni kacíři přijímají se zbožným jásosem Jidáše nebo necudy Kněžství, jež Katolicismus příliš rád viděl pelášit.

Byla by ho bezpochyby vroucně adoptovala li-coměrná obec Kalvínova, jíž by byl býval okrasou.

Byli by ho zbožňovali v Prusku, jehož velikost opěvoval a jež s úctou považuje za první mezi národy.

Byli by ho oženili, tuším, s nějakou macatou a plodnou Pomořankou, by zplodil samorodé potomstvo Didonků na Odře, neméně schopných než jejich hotovitel k opovrhování příkázáními Božími a k nejpozornější úctě ke Kaprálství.

To všechno však, hleďte, proměnilo se v klam a mam.

Zapomenul jsem, že jsou dvě školy zrady a že jsou dvojí výlety na Haceldama.

První způsob, dokonale klassický, záleží v tom, že jako zběh se přeběhne a že se vydá bez okol-kův nepříteli to, co z povinnosti mělo se hájiti na život a na smrt.

Druhý způsob, mnohem rubloplodnější, ten jest, že se zapije nevyhladitelně jako roztoč svrabový do těla Církve a při tom vybalí na krám při každé příležitosti srdce mučedníka, uchystané od dětství

jakémukoliv bití a odhodlané i k sebeobětování; že roztrubuje otvory všech polnic a křídlovek, že jest nejvěrnějším a nejnevyhnutelnějším služebníkem, i v okamžiku, kdy nahrazuje se víno klejtem a zvonky domu chřestačkami.

Tohle si vyvolil Ctíhodný Otec Didon, pokradmý bludař a kapitulující theologář, jehož literární žvanivost není předstižena leda úmorným, zdrcujícím hlupstvím jeho učenecké domýšlivosti.

Zajisté, osud Otce Hyacinta nepůsobil na jeho duši neodolatelným fascinujícím kouzlem.

Býti duchovním dítkem svatého Jana z Kříže, svaté Teresie, ba i proroka Eliáše, široce kalabisovati, a to nikoliv bez efektu, v kazatelně Notre-Damské, a přivésti to na konec k vykasané spodničce nějaké sektářky a k špinavé žebrotě podloudné sakristie v znečistěném mešním rouchu pravděpodobného rohouna! — jistotně, taková budoucnost byla málo schopna, by opojila Didona.

Příklad Bosákův, na veliké štěstí pro něho, uchránil tohoto dominikána strašného prohloupení, jehož by se byl málem dopustil. Neupláchl ze svého Řádu a s největší energií zavěsil se na útrpný žebřík Savonarolův.

Takto dovedl nadále přikájetí obdiv několika morderých punčošek a přemnoha katolíkův nasládlého srdce, jichž náboženská horlivost zajisté neschvaluje, kteří by však při trošce ostudy ihned vzali do zaječích.

Nedostáváje, tak jako kdysi dostával, povolení hafati s těch zvučných kazatelen pařížských, na nichž se mohou apoštolští hlaváči tak snadno dáti zbožňovati od žen, rozpalující je cudnými radami, poslušný kazatel se dal zuřivě do psaní.

Byl to jiný způsob velebníčkování, pravda bez šermování rukama a použití holotírny, oplývající však těmi absolutními, kompaktními, nehynoucími prostřednostmi, jaké toliko klín Akademii může odplatiti a jakými se tak jásavě honosí soudobá plytkost.

Jsa supějícím obdivovatelem Taina, Renana, Dumasa syna, pana Ledraina (!) a kolika jiných hnusných pedantův, jež považuje zřejmě za preveliké umělce a neobyčejné myslitele, kápl na to, že by vrcholem zchytralosti u křesťanského apologety bylo vymámiti na nich jejich *ideje* a jejich taktiku.

Sám si důvěrně vyznal, že prostá víra mučeníkův a vyznavačův jest rozhodně starou báchor-kou, nehodnou pozornosti robustního mnicha, a že jest konec koncův úžasno, když se žádný katolický kněz nepokusil, by laicisoval Evangelium.

Íhned si přisoudil žílu a pustil se do díla.

Nebudou-li Jesuité a Kapucíni spokojeni, racionalisté a jejich dámy mu budou posílati hubičky, — Dominikáni pak a protestanté budou sypati kvítky pod jeho ohromná nožiska, dobrořečíce mu, že dosti rozšířil věkovitou archu Tradice, by ode dneška mohla do ní všechna zvířata zároveň.

Já ovšem myslím, že se jim to valně nezdaří. Drak Nadpřirozena střeže stále na prahu Církve a jeho přítomnost zastrašuje vetřelce.

Bylo by ostatně třeba jiného mozku než mozek Otce Didona, by vrátil trochu chuti té vyvětralé pitomině takového katolicismu „hodných lidí“, v kterém by kde kdo byl jako doma a do něhož by vstupoval zcela bez překážek.

Vše, na co se zmůže tento podivný apoštol, toť, že rozdráždí poněkud více hladovce Nekonečna a lvy Absolutna, kteří řvou nadarmo v temné jámě, kam je pokojná prostřednost našich pastýřův odsuzuje k smrti vyhladověním.

„Ježíš Kristus jest veliké jméno historie!“ Takové jest první slovo úvodu k *exegesi* uveřejněné důstojným Otcem Didonem.

Jest jasno, že samo sebou můžete se dále kocha-

ti touto úchvatnou četbou, ba že si můžete schválně na to vstávat v noci po celý měsíc, až dočtete oba díly. To závisí na libosti, jakou v tom naleznete.

Ale člověk synthese může mít dosti na těchto dvanácti slabikách. Ostatek se vyvodí nejsnáze na světě.

Kněz cerebrálně ustrojený, by neviděl v nevýslovné Osobě Ježíše Krista, tohoto Boha stavšího se člověkem, jenž sestupuje denně do něho, leda *veliké jméno* — bez veliké písmeny — na okrášlenou dějin, a který otvírá tímto lapidárním tvrzením monografii o témž onom Bohu, — takový kněz, jak se domnívám, jest ihned zaklínán neviditelnými miliardami duchův pozemských, neb andělských, by nepsal, by nemluvil, by nemyslíl, ale pohroužil svou kotrbu do bláta rozježděné cesty, jak činívají smuteční průvodcové u vchodu na hřbitovy, a vyčkával tam svého posledního dne, modle se hlasem co nejtišším za duše nebožtíkův!

Zaklínání pranic neslyšená bídákem mrzáckého srdce, který již po dlouhou dobu pohřbíval svou víru, svou naději a svou lásku pod výkaly rouhačův, jimž se klaní!

Neboť jest stokrát jasno, že P. Didon ani za mák nevěří v božskost Církve. Nevím, považuje-li se za ateistu, ale dozajista není již křesťanem.

Zpytuje jeho knihu nedospěl jsem ostatně jiné-

ho poznání o něm, než že to jest pitomý publicista a svatokrádežný mnich.

Jeho obratností, jak jsem nahoře pověděl, jest držeti se pevně ve zdánlivé pravověrnosti, již požaduje jeho zákaznictvo, a toť nejčistší zisk, jaký vytěžil ze svých *lektýr* theologických.

Cosetýče dvou neb tří kazatelův, kteří ho schválili, a jichž „imprimatur“ *autografované* zdobí práh jeho knihy, to jsou namoutě hezcí hoši a důstojní kněží!

Ah, dům svatého Dominika, proslulý do nedávna svými doktory, živí dnes prapodivné bohoslovce a kmotry s filosofií ku podivu uprositelnou!

A přece se řeklo těmto hrdým thomistům, že se navádějí k odpadnutí ubožáci duchem, namlouváli se po způsobu racionalistův, že historie Našeho Pána Ježíše Krista jest historie *tak jako jiná*, a vysvětluje-li se život Mistrův, jeho chování a jeho mluva, stejně jak by to napsal Taine, židovským *prostředím*, v kterém bylo vykonáno Spasení.

Mohlo by se připojiti, že jest neslýcháno u kněze, aby zjevně opovrhoval Vulgátou, cituje náruživě jiné překlady posvátné knihy; stále mluvě o *dokumentech*, když jde o Evangelia, sprostě jím nazývaná „esthetickými vzory a mistrnými obrazy“; zaměňuje stále a stále slovo Parabola slovem *allegorie* s tváří, jako by je považoval za synonyma; kvalifikuje jako *anekdotu* vypravování o marno-

trátném synu a *omlouvaje* božská Připodobnění „literárními vypůjčkami“, jež prý Slovo Věčnosti bralo v nouzi z rhetoriky Času.

Kritika opravdu zamilovaná do Pravdy snad by ještě ukázala mezi mnoha jinými rouhačskými oslovinami na tu licoměrnou frázi, že „kdyby byl Ježíš opustil zemi, když byl na hoře Táboru, u velebnosti svého Proměnění, *nic podstatného* bylo by nechybělo jeho záměrům“, — což staví Kříž na roveň rekvizitě z veliké opery; a to úžasné tvrzení, že Ježíš byl *jedinou* nevinnou bytostí, jež byla na světě, — což vyvrací dogma Neposkvrněného Početí.

Ale nebyli bychom nikdy u konce a jen bychom mařili čas, kdybychom chtěli operovati ten katarakt blbcův na tomto hřmotícím bahňáku svatého Dominika.

Než sláva býti považovánu za vznešeného exegetu nedostačuje Otci Didonovi. Co pravím? Ne- ní skorem ničím u srovnání s jeho sžírajícím hladem po proslulosti literární.

Marně hledám bezhlavce mezi vrstevníky, který by byl více pustošen touto strašlivou rakovinou a hotov tolik obětovati, by získal trochu povyku kolem svých žalostných slátanin.

Tážu se, jaký kompromis by jen zastrašil autora té blbé nebo zločinné knihy, nadepsané *Němci*, kterého jsme viděli, jak hyzdí své mnišské roucho v nejblativějších krámech veřejnosti, a který sbíral nábožně nejpotupnější chvály, jež mu blila do tváře prodajnost některých novin.

Řekl jsem tehdy, že ho považuju za schopna, by vydal svého Boha za třicítku klackovských potleskův, a právě toto ho zříme dnes činiti, leč provázeno pokrytectvím, ještě ohavnějším než zrada.

Prohlašuje prostě na stránce 84. v předmluvě, že se nesnažil ve své knize, leč dáti slovům Ježíšovým „více výraznosti a více skvělosti“ !!!

Toto hadí slůvko se vplíží nejúskočněji na světě pod pryskyřníky a pampelišky bodrého prohlašování nevinnosti a pokory.

Při Tartufovi s tolikerými záhyby v srdci dlužno se zřici vši naděje na kající hnutí kněžského studu.

Vše, co možno učiniti, jest, že upozorníme ubohý svět a dáme výstrahu slabým proti nestoudné reklamě, jež se tropí skorem všude pro knihu, již důstojenství jejího autora činí zhoubnější než bezbožné mozolniny jeho domnělých protivníkův.

Toto dílo bude jistotně zavrženo v den, kdy náboženská autorita vykoná svoji povinnost, jíž zapomíná po jistou dobu pro politiku. Já nemohu býti až dosud leč udavačskou surmou.

Ále tento neblahý tlachal jest z oboru kritiky svými literárními pretencemi. Až dobytek žurnalismu přestane bučeti svůj obdiv na pastvách inserce, najde se snad některý povolaný hlas, by vyslovil nicotu obou nesmírných svazkův, v nichž se ne-setkáme nikdy, ani náhodou, s jediným tím slovem, jaká jsou známkou spisovatelovou; v nichž se procházíme jako zimní zahradou pod nevalně exotickými květy semeníště popisovačův nebo poloučenčův, vykořisťovaných naším obročníkem; v nichž se posléze stále vybarvuje co nejnesporněji touha zalíbiti se Renánovi, uchvacovati dámy a posaditi si jednou na bouřné čelo zkonejšující kupoli Akademii.

Jedné věci však přece bude nesnadno vypověděti, totiž nesnesitelné mokravé nudy tohoto braku, jehož věčné malování na šedo mi připomíná tu dauphinejskou Příšernou Úžlabinu, které slunce nenavštívilo za celých šest tisíc let, v které bělaví blbci se hemžili kolem mne jako přízraky v soumračné malátnosti.

Ach, těch líčení otce Didona! té výměskové změti lojovitého hleny Renánova a harmonických sliznatostí Lamartinových!

Oh, těch jeho úvah a psychologických homilií!

toho nuzáckého látání ohnušených punčoch našich vášnivých analytikův.

Bylo by třeba citovati tohoto dominikána promovaného na velikého umělce a jenž může napsati toto, co vybírám namátkou z pěti set poznámek :

„V příběhu o Marnotratném synovi vzchází *poslední slunko* životům nejhříšnějším a nejpotupnějším.“

Na výsost snadno by bylo trhati přehoušlemi mařinky jako třebas, že „Ježíš byl pýchou své matere“, nebo že „Ježíš byl nejcudnějším zákonodárcem“; ačli si nezvolíte raději výstrahy „nebrati do písmenky slov Ježíšových“ nebo nevýslovného doporučení „čísti mezi řádky“ Evangelia.

Před několika dny mi pravil jeden protestant, že nejnedůvěřivější lutheránští pastoři by nemohli naléztí v této knize římskokatolického mnicha slovíčka, jež by je snad uráželo a že by to bylo naopak výbornou četbou na posilnění vrtkavého ducha družin reformovaných.

Toto vzácné svědectví jest již literárně utvrzováno obecným právem hlasovacím obrazností podprsní výše, které si nežadají, aby jich básník uchvacoval do oblak.

A hle, kterak vše již od nynějška náleží tomuto páteru Jidášisku, než přijde den více méně blízký, ale nevyhnutelný, kdy bude vynešeno jeho za-

tracení zdlouhavou Církví, která posílá vždy a vždy své hasiče až tehdy, když se dům obrátí v popel.

Genese vypravuje, že v dávných dobách, když „země byla mokrá a měkká od potopy“, Abraham spatřil, jak k němu přicházejí, tak jako tři řeky světla, tři hrozní tajemní mládenci, jichž obličeje asi neobyčejně zářily, neboť Tradice se domnívá, že tito cizincové přicházeli z nebe a nebyli méně než Tři Božské Osoby.

A bylo to, dí Text, právě ve velikém „parnu denním“.

Patriarcha byl též mlád, třebaš mu bylo sto let. Byl mlád jako Pohostinství a Klanění a celé to biblické vypravování tak jako by se rozvíjelo podobno jsouc útku živoucích paprskův.

Na odchodu tito návštěvníci plní proroctví prohlásili svému hostiteli, že se jistého dne vrátí, *jsouce provázeni Životem*, a věky uplynuly pod archou tohoto obrovského příslibení.

Dnes se Otec množství neskonale sestaral. Již neseďí jako kdysi pod stinným loubím mambreským a nenamáhá se, by přijímal s poctami poutníky. Prodává lorněty a tarifuje símě lidské.

Církev obecná vypudila jej už dávno, co do božského smyslu, a Ona jediná ode dneška by mohla pohostiti tři Soběrovné Moci Podstaty.

Než běda, kterak se sami žalostně sešli, co procházeli světem!

Slavní jinochové, před čtyřiceti věky jsou nyní Třemi Chudasy, třemi strašlivými nuzáky tepanými opovržením světa, kteří prosí křesťany o almužnu na prahu kaplí.

Jest tu Otec, jehož mlčenlivá bolest zastrašuje konstelace, a jest tu Syn, stále posetý ranami, jemuž do krve rozdrané údy brání v chůzi, který však přece kráčí, máje ruce rozpiaty na svém nositeli, kterým jest nevýslovný Třetí, jehož tvář jest tak neviditelná a jehož úpění věčná jako by vycházela z hloubi propastí.

Třeba viděti v těchto nešťastnících Boha přemocného, jenž důvěrně rozmlouval s Proroky a Patriarchy, dává jim slabikovati svou slávu?

Zajisté, moderní Církev toho nemyslí. Co ještě má něžnosti nebo útlocitu, náleží postižencům vzhledu zábavnějšího, a když títo děsiví Umírající z Věčnosti, jichž třaslavé ruce odvažovaly mlhoviny, putují ve větrech a potopách v úrovni svých hlíněných nohou, — vše, co může učiniti, jest, že jako psům jim hodí *literární* kost ze skeletu nějakého dominiána nepohřbeného, jímž opovrhli i ušlechtilé šelmy a supové.

22. listopadu 1890.

III

FERDINAND BRUNETIÈRE

z Akademie Francouzské.

Bůh není proto ani větší ani šťastnější, že stvořil Brunetièra.
— BOSSUET, *Elévations sur les mystères*.

Jednoho dne, už tomu přes deset let, mohutný poryv facek svezl se na tohoto nezvažitelného školometa, který zastával úřad kritika v *Revui Obou Světův*. Zázrakem neslýchaným a který si jistě nezískal obdivu, jakého si zasluhoval, vše, co drželo kus péra v ruce, poplilo ho, zcela tak jako by byl býval spisovatelem.

Na nevýslovný zmatek Viditelných i Neviditelných získal si přísně téže pověsti, jakou byl pocívan po celý svůj život i po své smrti veliký Baudelaire, jím tupený.

Neboť byl tak obratný, ten mizera, a zazdál se tím na minutu individuem. Chápeme, že taková sláva neměla trvání. Ba nemělo ani příkladu, aby se

snad byla prodloužila přes těch několik vteřin, jež činí věkovitost nálevníkovu.

Nuže an tento Brunetière lstivě uměl nastrojiti, jakoby žil, právě ve chvíli, kdy se rodila choutka vzíti si někoho na zub, mínilo se, že tento urážeč Poesie již nenáleží nicotě. Vzpomínám si, že jsem blahopřál ke zvláštnímu štěstí tomuto nástupci pověstných Klikorohovitých, najímaných všemi Bulozy, by ryli do literatury. Tenhle aspoň mohl ode dneška nikoli bez pýchy reintegrovaťi Nicotu, jež byla jeho vlastní, a s nedbalostí vítězivcovou ohřívati pupek, jež si myslel že má, nad nepálícím plamenem otýpeček zabloudilých snad na páteř, již mu přisuzovali.

Co se týče Baudelaira, nač by se byl budil? Už tak dávno mu odpověděl! „Ach, bídný pse, pravil mu v *Malých básních prosou*, kdybys ti byl nabídl balík výkalův, byl bys k němu čichal s rozkoší a snad bys jej byl i sežral. Podobáš se obecnstvu, kterému nesmíte nikdy předložit lahodných vůní, neb je popuzují, ale neřády pečlivě vybírané.“

Tento pes Baudelairův jest dnes jedním z Posledních Sloupův Církve.

„Jsou to samé sloupy, jež si stavíš k své slávě“ pravil Bossuet, veliký a smutný Bossuet, který se tak tak nestal schismatikem a jehož hanobí o něco

více ještě obdiv Brunetièrův! Neboť tento národní učitel cituje Bossueta bez přetržení.

Viktor Hugo mluvě o Shakespearovi napsal:

„Obdivuji vše *jako hovado*.“ Takhle Ferdinand Brunetière obdivuje Bossueta. Ubohý veliký Bossuet *Proměn a Kázání*, ale též, běda, vražedné *Rozpravy o obecné historii* a zvláště té žalostné *Obra-ny gallikánské* — této na štěstí psané latinsky!... Ukazovali mi jeho náhrobní kámen v dlažbě chóru kathedrály meauxské, a pravil jsem si, že tento kámen by byl protlačen koleny poutníkův, kdyby byl ten, jehož prach přikrývá, uměl se státi svatým Ambrožem nebo svatým Tomášem Kanterburským, jako doufali vrstevníci.

Na místě toho ticho a banalita. Dobrý kanovník, jenž mne provázel, neměl mi čeho říci, leda že jest lépe nevzpomínati si na nic. Měl pravdu, myslím, ale přec taková bída o slávu na ostatcích muže jehož jméno drtí a třští obraznost, toť příliš divně smutným, a opravdu kult — nechť sebe *psouvštějším* či *koňštějším* jej připouštíme — takového Brunetièra nedostačuje.

Dostačuje však Akademii Francouzské, jíž vše dostačuje a již vše uspokojuje, vyjma intelektuální velikost, a jež si bude vybírat kobyly, až už nenalezne svých Rostandův, svých Bourgetův a svých Hanotauxův.

Opravdu nelítostný podiv Brunetièrův k „*orlu meauxskému*“ vrhl jej do Akademie. Nikdy se nespátril takovýhle obdivovatel. Přece však se domýšlím, že byly kolem toho *titulu* některé výhodné špinavůstky... Ale uchyluji se značně od své látky. Chtěl jsem ukázat, jakým sloupem se stal tento školovec, jakou nepomyslitelnou jednotkou jest tento pedagog mezi Posledními Sloupy Církve. Dlužno přebřísti šťastně kataraktem naprosté hlouposti, jímž starý Nil lidského blbství vtéká do dvacátého věku, aby se čelilo, byť jen na zablesknutí, tak rozrušující myšlence!

Bude vypravováno později zlomyslníkům, kteří odeprou uvěřiti tomu, že 27. listopadu 1894 panu Ferdinandu Brunetièrovi dostalo se té cti, že byl přijat Jeho Svatostí, *nominatim et privatim*, jakožto Nuntius *Revue Obou Světův*. Co bylo tehdy pověděno, nebude odhaleno nikdy. Toť tajemství mezi p. Petdeloupem* a Náměstkem Ježíše Krista. Takový byl počátek *Sloupovství* Brunetièrova. Nevalně apokalyptická brožura, zrodivši se z tohoto setkání, vstavila ho pod hlavní římsoví. Ať tam zůstane pro trvalou radost šklebivých hlav, jež nebyly tak jako on dodělaný v kariatidy.

Tato stostránková brožura se jmenuje *Věda a Ná-*

*Což značí pedanta; přezdívká akademiků francouzských, kteří jsou členy university.

boženství. Balzac napsal padesát svazkův nejvzácnějšího umění, z nichž mnohé znamenají NÁBOŽENSTVÍ a *Vědu*. Akademie se obyla bez jeho tváře, tohoto žádný papež nepomyslel přijímati a Církev uměla obstáti bez jeho podchycení. Situace autora *Lidské Komédie* jest jiná než situace Brunetièrova, rozhodně.

Co jest neslýcháno na příklad a čeho by byl Balzac zcela neschopen, toť, že napsal stylem lycejniho ředitele řečenou stovku stránek, by promluvil o Náboženství vzhledem ke Vědě nebo o Vědě vzhledem k Náboženství, *aniž jmenoval jen jedin-krát Arnošta Hella*, který už skorem před půl stole-
tím* látku vyčerpá. Jest pravda, ani tento nebyl z Kongregace pilastrův. Výborný ten muž měl dosti činiti po celý svůj život, by udržel obstojně svůj sta-
rý deštník,** i když nepršelo ani nebyl vítr. Dosud ho vidím. Stěží unesl svou neobyčejnou a bolestnou duši, ale dokázal to a potěšující theologie nás učí, že jest přes *čtyřicet* míst na pravici Ježíše Kri-
sta.

Ano, právě jsem prolistoval naposled těch pár listů končících se jménem Bossuetovým. Nemož-

* *P. Renan, Německo a Atheism v XIX. století*, Paříž, Dou-
niol 1859.

** fr. rčení *fermer son parapluie*, stáhnouti deštník, značí
zemřít.

no tam naléztí jména Hellova. Blbec Hulst, pravil monsiňor, jest jmenován, Taine jest jmenován, Berthelot a Renan jsou jmenováni, Clemenceau, Brisson, Homais, Bouvart a Pécuchet, všichni jsou jmenováni až do Jana Jaurèsa. Arnošt Hello však není.

Toť na pomatení, zpitomění, zblbnutí, ale jest tomu tak. Ježto pouhopouhé nevědomosti nelze se domýšleti, zbývá jen holý zázrak toho mlčení, jež jest z věcí nejtajemnějších, jaké se spatřily od počátku věkův.

Posléze Brunetièere jest Sloupem. Jsou možná sloupy modulu úpravnějšího, ale vizte tuto hlavičci: „Jde už jen o to, by se zvolila mezi *formami křesťanství* (!!!) ta, které by bylo možno nejlépe VYUŽÍTI na obnovení mravnosti, a neváhám říci, že to jest katolicismus.“ Tento studijní dozorce „neváhá“ asi proto, že jest v něm cosi z přirozenosti kentaurův, k nimž byl tuším přirovnáván. Jest kentaurem náboženství a kritiky, unikším šípů Pirithových a lákání Siren.

Jsa myslitelem, neváhá věřiti ve mnohost náboženství, jako Fontenelle věřil ve více Dvojic Světů; že však jest zároveň člověkem spravedlivým, zřejmě záleží mu na tom, „by nezhrdal vysokou hodnotou protestantismu“. Od tohohle do prohlášení, byť jen jakoby ironicky, že „protestantismus má

důvod pro sebe“, jest jen takový vlásek, že skoro není rozdílu.

A hle, čemu jest oporou tento sloup: Protestantismu širokému, snášejšímu Církev, Bossueta a Kalvína na *téže* rovině intelektuální!* Ó Bossuete *Proměň!* Ale Brunetière jest takový školovec, že jistě nečetl jiného než *Řeči pohřební*, pověstnou *Rozpravu* a možná dvě aneb tři panegyrika neb kázání. Ostatek, kde se mluví o Bohu, jistě že ho tolik znudil!

V záblesku rozumu, toho rozumu, který jest zajiště výsadou protestantismu, žene smělost intuice a krkolomnost transcendentnosti až tam, že praví, „jest už jen jednu otázku ŘEŠITI: *Jest či není Ježíš Kristus Bohem?*“ Zde jásoť katolíkův, počínaje Lvem XIII., nezná již mezí. Našel se člověk... aby tohle objevil! Potom se přihodí — any jsou časy neslýchané, — že tento člověk jest přijat papežem, tak přijat, že velebný autor Encykliky *De conditione opificum*, stavší se k úžasu světa hlásnicí Socialismu a Demokracie, rozdrcuje ho jako štěnici svým nenapravitelným Požehnáním. „Filosofický Konkordát“, píše tehdy tomuto sploštěnci jeden včasný korrespondent, „který jste, co nový Bonaparte, jel podepsati do Říma jménem myšlenky francouzské!...“ Není hříšno čísti takové věci?

* *Věda a Náboženství* str. 21.

V hodinu, kdy píšu, nástupce Pia IX. jest na skonání. Možná, že už jest nebožtík a stojí před Bohem tváří v tvář. Co řekne Pastýři, který po něm požadovati bude svého stáda? Jaký počet vydá tento správce, jenž zakopal hřivnu svého Pána, tento pastevec, jenž obětoval své ovečky na usmíření psů s vlky? Co odpoví svému Pánu tento první ze všech Náměstkův Syna Božího, který dodal odvahy Luze a udělil znovu slovo děvečce Kaifášově, mlčící po tolik věkův? Bude se dovolávati „strany, s které věje vítr“, „ucha pekáče“*, nebo „talířku na máslo“** prostřed v slzách tonoucích Āndělův a v kataraktech Světla?

Posléze tento rozmrhatel *Syllabu* učiní asi toto úžasné prohlášení svému Soudci:

„Seč jsem byl, ničil jsem víru, zraňuje do srdce poslušnost národův a kázeň kněžstva. Kdykoliv silní vraždili jatečně slabé, zmlkal jsem a dával jsem svoje požehnání těm, kteří Tě tupí. Oběti násilí nebo lži, jež mne zovou svým Otcem, marně volaly ke mně.

„Pro mne ocitá se Francie v zoufalství.

„Slovem nebezpečí mých republikánských nauk a dokonalá mrzkost mé velekněžské nečinnosti byly pohoršením, jakého se nikdy nespátřilo.

* Bije se na fr. úsloví tenir la queue de la poêle, držeti, míti co v hrsti.

** Fr. l' assiette au beurre, významem dobré bydlo, dobré zaopatření.

„Jenom tuhle viz Brunetièra, kterého by byl žádný jiný papež nedovedl zlákat. Tento vzácný tlachal není-liž jedním z tvých nejpevnějších Sloupův? Odměnil jsem ho příliš velikou cenou, ó Pane? ...

„Soudobý katolicismus se domnívá, že takový výboj jest více, než potřebí, aby se smazala všechna Zapření.“

Post-Scriptum. — Posílají mi přednášku Brunetièrovu: *Otázka Práva Dítěte*, čtenou v Lille, „sub auspiciis Jednot (*sic!*) Sociálního Míru a ve jménu Ligy Svobodného vyučování (!!!)“ 18. ledna 1903. Věc ta, uveřejněná *Tempsem*, jest dlouhá přes tisíc řádek a jest hrůza ji čísti.

Pokusil jsem se přece. Dočetl jsem se, jak se dovolává „svobody bludu, jménem Svobody svědomí“! Jinde „připouští se v zásadě *neutrálnost* školy a její nezávislost ať na kterémkoli *vyznání*“. Ještě jinde a toužhatlaninou psáno nalezl jsem toto: „Jakoliv si vážím kongregací, ať vyučujících či jiných, nemocničních nebo *rozjímavých* — a nejednou jsem jim to tuším osvědčil — ještě více si vážím svobody vyučování, jež je *předstihuje* a jež je PŘEKONÁVÁ.“

Takový pan Gréard třeba, překonávající (!?!!) svatého Jana od Kříže nebo svatého Filipa Nerejského! ...

Nuže vzdávám se, život jest příliš krátký.

IV

J. K. H U Y S M A N S

z Akademie Goncourtovy

Duše, jež kráčejí ve světle,
zpívají písně světla; duše, jež
kráčejí tmou, zpívají píseň tmy.

P. DE CAUSSADE, *Odevzdání se
do Boží Prozřetelnosti.*

Nebudu opakovati toho strašlivého slova Barbeye d' Aurevillyho, kterému jsem ho předvedl a který nemohl nikdy přemoci svého odporu. Jest tomu šestnáct nebo osmnáct let. Huysmans právě uveřejnil *Na Ruby*, a já teprve jediný jsem tušil ne-
skonale eliptickou křivku, jíž tento učeník medan-
ský dospěje jednoho dne k bibelotnímu katoli-
cismu.

Co by řekl dnes ten starý mistr, ubohý starý mistr, plný dětinství i jasův, ale tak urozený, tak z kořene ušlechtilý a jehož hmat byl neomylný, šlo-li o katolicism? Co by řekl vida tohoto svatého Pavla cesty sametové, jehož obrácení děsí stavební podnikatele a jež zastrašuje obchodníky s kuriozitami.

Když jednou svatý František z Assisi trval na modlitbách, vyšel hlas z Ukřižovaného, před nímž ležel v prachu, a bylo mu řečeno třikráte: „Jdi, Františku, a oprav můj dům, kterýž vidíš sesouvat se v rozvaliny“. Huysmans slyšel asi něco podobného a ihned se jal statečně podpírat starou Církev slovníky a archeologickými dokumenty.

Neštěstím — či štěstím — jest neslýchaná, nadpřirozená a neodhalitelná nuda tohoto spiknutíčka, nemilosrdná nuda, jíž přitěžuje nesmírně řeč pohřešující jakékoliv čackosti, nejstrojenější z literárních řečí, nejnalíčenější, nejzfalšovanější, nejprekroucenější a nejčachrovanější, jaká se kdy spatřila.

Nedočkavé svrbění po „slově zvláštním“, „epithetu zvláštním“, kterým byl šířán už autor „Na Ruby“, a pro něž se musil drbat po celém těle, neuvěřitelně se zjitřilo. Katolicismus jako by do něho nasadil svědění neznámá, svědění neosobní. Drbeť na konec i jiné lidi.

Neví, že to, čemu on říká slovo vzácné, to jest náledek ve stylu a ono zázračné vzrušení duše uspořádáním slůvek, byť nejprostších, zvláště nejprostších; neví nešťastník! — a na věky nezví, jak se věru obávám — že to jest nástroj, na který třeba umění, tak jako na housle nebo na klarinet.

Člověk, který píše „mésavenir“ místo forniquer

‘(smilniti) nebo „d’obscures évêques, d’illucides saints“ (temní biskupové, nesvětlí svatí) místo sochy biskupův a světcův postavené proti světlu a tudíž špatně osvětlené;* nebo „nescience“ místo ignorance, nebo „achristes“ místo non chrétiens (nekřesťané) a „stigmatifères“ místo stigmatisées; nebo „diagnostiquer“ místo préfigurer, prophétiser (předobrazovati, prorokovati)**; nebo ještě lépe — ó Patriarchové a Prorokové, ó *Samaritánko* přejasná, i ty, *Krásná Zahradnice*, věčně sedící v koutě nábřeží! — „Testament NEUF“ místo Nouveau Testament***, tak označovaný jako nějaké gatě, atd. atd. atd.; tento člověk jest, pravím literát nešťastný, zotročený neúprosným mistrem.

Potom, opakují to, jaká bezejmenná nuda! Třeba věřit, že katolický svět žízní pitoměti způsobem mimořádným. Měl tedy štěstí u tohoto pramene. Bůh však sud, jest-li mrcha ten katolický svět a nakládá-li psovsky s lidmi talentovanými! Vzpomeňte si na Verlaina a na žalostného Hella. Ale u Huysmanse zdaleka zvěřil neomylným čichem lidí prostředních falešného spisovatele, právě tak jako u Coppého bez ustání s rozkoší očmuchává faleš-

* *La Cathédrale*, str. 35.

** *Idem*, str. 316. „*Elie diagnostique l’Ascension par son enlèvement sur un char de feu.*“

*** *Idem*, str. 67, 69, 197, 322 atd.!!!

ného elegika podél všech zdí. Býti mořen od těchto obrácencův, není to snad též tajemstvím, jak míti podíl na přívalu božských přízní, jež je zaplavují?

„Nudím se kukousání“, praví autor *Kathedrály**... „Nudím se sám sebou, nezávisle na žádné místnosti, na žádné domácnosti, na žádné četbě... Sám sebou, ach ano, třebaš! Že jsem syt bdění nad sebou, snažení se, bych přistihl tajemství svých přepočítání a svých *hašteřenic*! Svůj život, vzpomenuli si naň, milerád bych ocejoval takto: minulost se mi zdá děsnou, přítomnost se mi jeví chabou a ztrápenou, a co do budoucnosti, toť hrůza.“

Chápete, že taková prohlášení táhnou lidi! Nuda zcela samotného Huysmanse, bez jakéhokoliv rublonosného přidružení Františka Coppého nebo kteréhokoliv jiného Sloupu, dobyla si lásky. Potkal jsem tu jinovatkovou nudu nedaleko polárního kruhu v zemích pedantských a zledovělých, kde vzteklé kompilování, zuřivé dokumentování a zametání bran pekla se považují za znamení velikosti. Málo bych se podivil, kdybych se dověděl, že Norové nebo Islandané, podmanění byvše *Kathedrálou* neb *Svatou Lidvinou*, stali se katolíky, až by se jim dásně vyvracely — katolíky skandinávskými arci, to jest výbornými pulty pro antifony ďáblův Prostřednosti.

* Str. 220.

Ano nechodě ani tak daleko, domnívám se, že nejedna louže Hollandska se jistě radostí rozskřehotala při objevení se tohoto ledového katolicismu, zplozeného jedním jeho dítkem, neboť Joris-Karl jest neskonale Hollandanem přes všecky radniční papíry a rejstříky.

Jak by vlast nesmírných školovcův batavských odporovala kumulativnímu profesorství, s jakým vykládá symbolism zvonů, kostelních malovaných oken, kamenů, zvířat, barev, vůní, květin, zelin — ano zelin? Jak se ubrání zdrcujícímu vypočítávání autorův, kteří psali o této látce? Což se možno kyselití třebas na neukončitelnou rozpravu o „počátcích kolorovaného rituálu“? — rozpravu, samo sebou se rozumí, schválí ou abbé Plombem, který ostatně schvaluje všecko a má asi výborný žaludek.

Na str. 283. až 300. jest v *Kathedrále* plán basiliky z *kvíti*, vyrobený symbolickým zahradnictvím, plán, který jest jistě nejsložitějším siláckým kouskem pambíčkářského lyrismu, vše lámajícího, vše drtícího. Ulice Saint-Sulpice jest nahromadě od začátku až na konec. Na tomto místě se čte podivně perversní věta, kde se Huysmans snaží kydnouti trochu hanby na Růži ano i na Lilii.* Připomenul mi hnusného hřbeta Zolu, metajícího pře-

* Strany 283 a 284.

hršlemi své výkaly na svatebčany. Hnusí si tyto květy Mariiny, tak jako si hnusí Slunce, Poledne, Modré nebe. Ah, toť pravý Hollandan, totiž morda za hrází, se vzněty chytráka holičského učně.

Tážeme se, kde že jen jest místo myšlenky v těchto knihách, jichž jediným účelem se zdá, by nás uvědomovaly o lektýrách svých autorův. Nechápaní věcí, o nichž mluví uváděje citáty, bylo by neuvěřitelné, kdybychom si nevzpomínali, že Huysmans začal v domě a pod perutí Blbce pyrenejského.

Chcete několik ukázek? Po výbuchu úžasu nad vyplněním Proroctev končí tímto kolosálním oslovstvím, jež dokazuje, že nikdy neměl ani kraptu pochopení pro Svaté Knihy:

„Připusťme, byť i to bylo nemožno, že by se Evangelia ztratila, bylo by je možno složit znova, vypravovati ve zkrácení *existenci (sic)* Spasitelovu, již nám podávají, jenom kdybychom vzali na radu messiánská odhalení Proroctev.“*

Ubožák, katolík od včerejška a tudíž velmi povýšený, který nikdy neotevřel Bible do svého obrácení, nemůže se naobjevovati Prorokův a rozhlašuje s prometheovskou smělostí tajemství známá kde komu po dva tisíce let. Sotva mu dopřáno trochu prvopočáteční exegeze, hned se podobá tou-

* *Kathedrála*, str. 316.

žebně vzdychající předměstské panně, jež by vztáhla ruku na album *okouzlujících* fotografií....

Jiná ukázka: „Aby se dobře pochopil David, dí abbé Plomb, nesmí se odlučovati od svého prostředí“.*Abbé Plomb nemůže se rozhodnouti o svatosti Krále proroka. Netupí ho už jako v *En route*— v tom dávení čtených knížek, jež předcházelo přímo před *Kathedrálou* — ale ani o vlas více. Co se týče aureoly, chce, aby se vědělo, že mu jí naprosto odpírá.

Třetí ukázka: Když Juda Tadeáš se táže při Poslední večeři, „Ježíš mu odpovídá *po straně* nebo lépe řečeno mu neodpovídá!!!“**

Čtvrtá ukázka: Huysmans nechápe, že by se mnichu spisovateli promíjelo, „aby nečerpal nových sil v prose Hugově, Baudelairově, Flaubertově“.**

Pátá ukázka a poslední na uzavřenou, jestli ostatně látka ta nevyčerpateľna. Čísti stránky 84., 85. a 86. o „duši kathedrál“, na kterých jest vysvětlováno, že kathedrály v Paříži, v Amiensu, v Laonu nemají duše, kdežto kathedrály v Remeši, v Rouenu, Dijonu, Toursu, Mansu, Bourgesu a v

* *Kathedrála*, str. 335.

** Tamtéž strana 455. Nepodtrhuji dosti toho *PO STRANĚ*, jež jest opravdu mimořádně krásno. Ježíš odpovídající *PO STRANĚ*!!!?

*** *Kathedrála* str. 360.

Beauvaisu mají duši, přejete-li si, více méně však zkomírající, a že celkem jen kathedrála chartreská, Panny Marie Vítězné v Paříži a Panny Marie Fourvièrské v Lyonu mají to, co lze nazývat dušemi. Jest trochu trapno, přiznáte mi, když si někdo řekne, že Velebná Svátost nedostačuje na to, by byla duší všech těch chudinek basilik.

Ale nenapsal-liž jsem příslovečné rčení *celkem*, jehož užívání, k neuvěření časté a připomínající zrovna nějakou posunčinu, vyznačuje s tolikou ironií spisovatele nejneschopnějšího resumovati a činiti závěrky?

V článku nadepsaném *Vtělení Adverbia*, uveřejněném před dvanácti lety nazítří po vyjití *Tam dole*, napsal jsem toto:

„Přikročme nyní k Adverbiu. Vášnivá záliba Huysmansova pro tuto *částku řeči* jest neobyčejně a do hloubi charakteristická.

„Pro toho, kdo hledá v dílech spisovatelových něčeho jiného než zotavení nebo nervosního rozechvění, titul knihy má důležitost jakési monsternosti velikosti nebo marnosti.

„Chtěj nechtěj autor jest nucen vystavovati tam svou *způsobu*, které neposvěcuje vždy uchvácení čtenářovo.

„Z tohoto hlediska jsou nadpisy Huysmansovy snad vůbec nejúžasnější: *V Domácnosti*, *Na Ru-*

by, V Rejdě, Po Proudě, Tam Dole. Všimněte si, že to není ani adverbium, jest to adverbiální rčení.

„Dynamometrem jeho ducha jest adverbiální rčení. Prosté adverbium by bylo ještě příliš přesné, příliš mužné, příliš dogmatické a příliš řízné pro mozkový přístroj, který nefunguje jinak než ve způsobu subjunktivním a satelitním. Myšlení tohoto člověka má smutný a daleký koloběh planety pohrom.

„Adverbium dle gramatiky jest slovo nesklonné, jež *modifikuje* sloveso, adjektivum nebo jiné adverbium určením místa, času, okolnosti atd. Tento nebezpečný podřízený činitel jest psem ve stádě vět. Když velí, velí k požírání.

„Totéž adverbium dle literatury saturnovské jest slůvkem přítmí, jež si bere na péči zneplodnění Tvrzení, roztěrkovati kontury Slova a dařiti jakousi mlhou obludná spřežení Antinomie. Toť dobrodinec Nicoty.

„Proto Huysmans zbožňuje *až i zdání* Adverbia tak žárlivě, že mu nastavěl kapliček, do nichž se jen s třesením dostanou genitivní Předložky nebo ožahavé Spojky, ale z nichž jsou přísně vyloučena šibenická Citoslovce.“

Nic není potřebí měniti na těchto starých řádcích, leda poslední, který by bylo třeba nahraditi ani nevím čím. Huysmans obrátiv se ke katolicis-

mu, obrátil se zejména k Citoslovci. Jak by se byl mohl obýti bez něho tento supějící a stále ohrožený odhalovatel chorálu, architektury, mystiky, symbolismu, liturgie a tolika jiných arkán? Co bude v ten den, kdy odkryje posléze katechismus? Citoslovce nebude již dosti, bude potřebí Proso-popeje.

Tak tomu napořád po 488 stránek celičké *Kathedrály*, aniž se potkáme s jedinou myšlenkou, toť zdrcující! Jediné z četby tohoto rance lze uviděti neporovnatelnou hloupost rozmluv Durtalových s jeho dvěma abbé, z nichž jedním abbé Plomb, ten nevýslovný abbé Plomb, hovory tak nudné, že by mouchy z toho poskapaly, v nichž každý přináší svůj notýsek s poznámkami archeologickými, hagiografickými, liturgickými nebo exegetickými i se všemi ukazateli; v nichž nejučenějších škvárů a co nejneznámějších bylo vykořistěno těmito třemi tlachaly, kteří vrhnou svou četbu po celé hodiny, aniž se jim kdy dostává milosti nějakého postřehu, nějakého mdlého paprsku světla, byť jen zdání závěru nechť si o čemkoliv.

Výslovnou pretencí Huysmansovou jest býti velmi zadobře se Svatou Pannou. „Ach, vám bude mnoho odpuštěno, že jste ji mnoho miloval!“ dává si říci od jedné posluhovačky, která jest ovšem Světicí, „sloupem modliteb“ a jež ho obdivuje bez mezí.

Souhlasím z plna srdce. Ale tento předměšťák mluví takovým způsobem o Marii, že to jistě vyvolává jakoby vír zděšení v přívalu Deseti Tisíc Andělův, jež viděla visionářka agredská kolem Neposkvrněného Početí.

Jest pravda, že katolík *zánovní*, který ví skorem vše a který četl dobráky tak *zatmělé* jako Théodore le Changeur, tak úplně *nesvětlé* jako Durand de Mende nebo svatý Méliton, může nevědět, co to jest Neposkvrněné Početí. Mata toto dogma s dogmatem Vtělení, myslí jako nebožtík Zola a jiní obchodní cestující, že Příjmení, posvěcené Piem IX. 8. prosince 1854 a za čtyři léta potvrzené v Lúrddech samou Matkou Boží, jest dosti tlumočeno Pannou-Matkou, bez dalšího vysvětlování. Přečtěte si tu nehoráznou oslovinu na 19., 20. a 21. řádku, str. 77. *Kathedrály*.

Takto vystrojen prosí Svatou Pannu, by měla slitování s jeho „herkou duší“, jež se vzpíná, jež vyhazuje a nechce dále;* prosba, jež by mohla býti krásnou a jež jest slepena tak trapně, tak uboze! Na tomto místě, právě tak jako na mnoha jiných, jest zřejmo, že Bůh dal cosi, zač asi bylo nesmírně draho zaplatiti neznámému, jenž dřepěl po léta ve sklípku na mučení, a co učinil ten nešťastník s touto věcí? Oslněn svým zdarem, povzbuzován

* *Kathedrála*, str. 350.

bídnými kněžími, kteří mu nedali výstrahy, vyvolil si, jak se zdá, nepozorovati ve svých smutných knihách a ve svém životě než sebe.

Věc pozoru hodná! Této Marie, do níž prý jest, jak by nás rád přesvědčil, šíleně zamilován, on nejmenuje skoro nikdy jejím předivným a přesvatým Jménem, při němž se třesou ďáblové a jež uctívá Církev zvláštní slavností. U něho jest to vždy Panna nebo Naše Paní nebo Madona nebo i „dcera Joachimova“.* Div že neřekne: dcera po Joachimovi. Zde Naše Paní Lúrdská jest jmenována — ó Ježíši pracující k smrti — „Madonou úsměvův, *Úročnici* (!!!) slavných Radostí...** Pannou pro celý svět“ proti Naší Paní La Salettské, která jest „Pannou pro mystiky a umělce“. Onde jest nazývána obludně, děsně „Matkou v šestineděli“, jako by šlo o samičku, která již již slehne.***

Ále konec koncův jest velmi možno, že tyto až rouhačné neuctivosti se jakž takž kombinují s jakousi praubohou úctou, neboť není dovoleno zapomínati, jakou prošel školou tento žumpař. U naturalistů tak jako u vycpávačův pozorovati vrozenou neschopnost rozlišiti ženu od samičky, což

* *Kathedrála* str. 77.

** Tamtéž str. 17.

*** Tamtéž str. 96. Srovnej se strašlivým slovem na str. 366 „Kristus sedící na jedné hyždi (!) a držící kříž.“

jest možná omluvou, *quoniam imbecilles facti estis ad audiendum*, pravil svatý Pavel.*

Přece však, když už jmenuji zase školu naturalistickou, hle, jakou mi ukládá zdrženlivost přísná spravedlnost. Ježto bylo sklonem Zolovým a jeho spřeženstva, aby psali jako prasata, Huysmans snil jednoho dne psáti po lidsku a oddělil se, nikoliv bez hrdosti, leč nemaje čím uhájiti své role, nedomohl se stylu vymaněného, utonul v Rubikonu a zůstal odpadlým naturalistou.

Odtud ten naprostý nedostatek ušlechtilosti ducha, který jest z části proslulostí tohoto spisovatele. Odtud zcela jistě též ono karthaginské záští k lyrismu, k melodii v řeči, které jest jeho nezahladitelnou známkou. Když by snad nějaká věta se skončila výmluvně, Huysmans ji na ráz zkomolí, utne jí ohon zlomyslně, zvráceně, skřípajícími a vykaženými plechařskými nůžkami, právě tak jako by nějaký barbar nebo uličník zkazil ze svévole něco krásného.

Zdá se býti nálezcem jakéhosi germánského převráceného pořádku větního nebo přestupování slov, házeje doplněk až na konec věty nebo i na konec periody, tak jako rancem, přes všechny syntaktické požadavky a ani dost málo se nestaraje, kam dopadne, což někdy působívá prazvláštním

* Žid. V. 2.

dojem. S tím se potkáváme na každé stránce. Jest to zřejmě manie a citáty byly by dětinské, tak třeba: „Vichřice, jež se prohánějí, aniž by jich co mohlo zadržeti, krajem Beauceským“.* Právě tak: Vráťti poštovnímu zřízenci, který se zmýlil, an špatně četl, dopis, místo: Vráťti dopis atd., nebo: Získati si u ženy příjemce zápisného, domén a kol-kovného lásky. Takové jsou nejprostší začátky. Chápete, co z toho vyplyne pro věty složité a peri-ody rozličně propletené. Železniční přednost, který by pořádal své vlaky tak jako Huysmans své věty, rozmačkával by denně tisíce buržoův, což by ostatně nebylo záminkou k zoufalství.

Když se dospěje samou *zvláštností* až tam, že se načisto přestává psáti, v zápětí následují jiné váž-nější závady, Směšno a Hloupost pro začátek. Prá-vě jsme viděli, jak fungovaly, ale jsou stránky, kdy rozvinují činnost nepřetržitou, tak třeba líčení Durtalovy cesty na La Salettu.

Co se vám zdá o této větě, o níž byste mysleli, že byla psána pod deštníkem: „Krajina byla pří-šerná; člověk zakoušel prazvláštní nevolnosti při pohledu na ni, snad proto, že *mátla onu ideu ne-konečna, jež jest v nás*“.** Všimněte si, že to mluví o jedné z nejkrásnějších horských krajín na svě-

* *Kathedrála*, str. 8.

** *Kathedrála*, str. 15.

tě, ale to jakési nekonečno, jež jest v Huysman-
sovi, nesrovnává se s krkolomnými polohami.*
Třeba mu klidnějšího blankytu pobožných obráz-
ků. Hory se mu načisto nic nelíbí, skalní útesy též
ne, ani strže, ani zběsilé vody. Putování, na němž
by se mu snadno něco přihodilo, schvacuje ná-
božnost p. Folantinovu, i řehtá po svém pracovním
pokojíku a po svých plstěných střevících.

„Skloněn jsa ze dvířek vagonu Durtal hrouzil
se přímo do propasti; na této úzké trati s jedněmi
toliko kolejemi vlak se vinul s jedné strany podél
nakupených balvanů a s druhé podél prázdného
prostoru. Pane, abychom se tak vyšinuli. To by
z nás byla sekanina!“ pravil si.** Hle, toť všečen
účinek na jeho duši ze vznešené bystřiny La Sa-
lettské, kterou dnes hanobí sousedství železnice.
Drak mu prostě nahání do gátí, a on se tím neta-
jí. Což se nechlubil asi před dvaceti pěti lety, že
prodělal válku v 70. roce po nemocnicích, jsa sou-
žen ustavičnou kolikou?

Vše závisí na hledisku. Když se heroism zdá
groteskním, muší trus stává se slavným. Není da-
lek toho, by se viděl mučéníkem, že vykonal pouf

* „Na krátké vyslovení rázu toho kraje stačilo říci: byla to
lysina přírody, prašivina krajinných poloh!“ *Kathedrála*, str.
16. *Margaritas ante porcos*, praví Náš Pán ve svém Evangelii.

** *Kathedrála*, str. 13.

na La Salettu, a okolní hory, jež přirovnává k „obrovským hromadám ustříčích skořepin“, tak mu nahánějí strachu, že tam zřel — on, naturalista, odsouzený přece k otročení fotografické přesnosti — „*ledouce a věčný sníh!*...“* domnívaje se asi býti na Montblanku nebo na Chamouny.

Ale má strašně skřesáno na toho ubohého Draka, jež prohlašuje „ohyzdným... řekou žluči, určklou, zkaženou se svými mydlinovými škraloupy, svými kovovými zabarveními, svými zlomky duhy, ztroskotavšími v bahniskách“. Tato podivuhodná příroda ho rozběsňuje a jen tak tak že promíjí Svaté Panně, že se tam zjevila. Potom, neodvažuje se mstíti na Ní, vrhá se na její obrazy.

„S hlediska uměleckého na této kraťounké promenadě u pramene, jímaného trubkami s kohoutky, zdvihají se na třech rozličných místech bronzové sochy. Panna vyšňořená směšnými šaty, učešaná na způsob cukrářské formy, s čepcem mohykanským, pláče na kolenou, s hlavou ve dlaních. Potom táž žena, stojící, s rukama církevně zasunutýma do rukávů, patří na obě dívky, k nimž se obrací: Maximina načesaného jako pudlík a žmoulícího v ruce klobouk podoby dortu, Melanii zapadlou do čepce s náběrami a provázenou pejskem, jací bývají na těžších, ulitým z bronzu, po-

* *Kathedrála*, str. 16.

sléze zase táž osobnost, samotna, stojíc na konečcích prstů pozdvihuje s melodramatickou tvářností očí k nebi.“*

Takové jsou nenávistné a podle výrazy chrlené tímto katolíkem na ony tři podivuhodné sochy, vytvořené s nejsvědomitější věrností dle údajů Neviňátek a jež jsou, co se týče neodhalitelných výsad Naší Paní Probodené, vesměrnou a úplnou symbolickou trestí. Huysmans má tak málo mystického citu a jest tolik zbaven smyslu pro Znamení, že se tam nadál reliefů, vymyšlených nějakým sádrařem z Akademie, žádostivým biskupských zakázek.

A co se stalo s Řečí! S Řečí ze Zjevení dostavšho se dvěma dítkám, s Řečí neslýchanou a třikrát nadpřirozenou, v níž Paní Sedmibolestná, přerušujíc mlčení devatenácti věkův, od času Svatby v Káni, mluví posléze veřejně a ke „všemu svému lidu“, *jak by jediný Bůh mohl mluvit*:

„DAL JSEM ŠEST DNÍ K PRÁCI, VYHRADIL JSEM SI SEDMÝ, A NECHTĚJÍ MI HO DO PŘÁTI.“

Usoudil Huysmans též směšným toto *oděni* Slova věčného? Poznal on vůbec toto hrozné Vyřčení, jež bude někdy pořádati všechny tepy srdcí a jež se zdá býti *Verbum novissimum* Ducha Svaté-

* *Kathedrála*, str. 16, *In die judicii, libera nos, Domine*.

ho? Nepraví o něm zhola nic, i tážeme se, nač jezdil tento poutník na Hóru.

Přece však sám Pán Bůh ví, co se napřežvykuje symbolismu ten hodný hoch! Ale poněvadž se neděje žádné zmínky o tomhle ve sbírkách a klasobraních, k nimž se utíkal na radu, poněvadž svatý Nil o něm nepraví ani slovíčka, jako ani sympathický Durand de Mende nebo bouřlivý abbé Bulteau a poněvadž Petrus Cantor, Honorius Poustevník, Walafrid Strabo, Petr Kapuánský, Rabanus Maurus až do rozhodného abbé Vigouroux mlčí; poněvadž zase autor děl J. K. Huysmanse není zrovna obdařen intuicí a iniciativou, zvláště v glossování a hermeneutice, tento nestranný cestovatel, na štěstí zdvojený uměleckým kritikem, jest nezdolně nucen ničeho nechápati na těchto podobiznách. Tehdy on řeže jako Visigot nebo jako Kozák. Tak tomu chce jeho logika dítky Flaubertova, pozvaného, by rozeznávalo věci božské.

Co mám ještě říci! Jest na počátku této studie slovo, kterého jsem já nevymáhal, tvrzení onoho ubohého nebožtíka, který nebyl bez velikosti, dokud byl na zemi, a o němž nemáme míry od té, co jest na věčnosti. Nešťastný Huysmans nechť si napíše, co mu bude libo, odměňován jsa potleskem všech těch, kteří jsou na to, by se mu podivovali jeho smutná přirozenost ho odsuzuje, by si oškli-

vil Sílu, Velikost, Zdraví, Krásu, Urozenost, Velikolepost . . . Blaženost.

Mluví kdesi o nemohoucnosti, o neúčinnosti modlitby. Rád mu věřím. Modlitba jest dar Boží, arcí dávaný zdarma, jako všecky dary, a o kterém se však nelze domnívati, že by byl udělen srdci tak nízkému. Bylo by příliš neslýchaným, aby byl někdo vystrčil krutě do tmy svého bratra, prvé jej o-loupiv, aby byl jásal nad tímto zločinem po patnáct let, a teď aby přijal přes to přese vše políbení Ústý Ježíše Krista! Už to jest dosti strašlivo, že se takovým způsobem stal nejvíce žlábkovaným z posledních sloupův jeho Církve.

II.

Jaké to přece neštěstí mít
v mozku cívku a svíjetí si tak
své čerstvé lektýry!

OBĚTOVANÝ, str. 134.

Svatá Lydwina jest intermezzo uprostřed autobiografického románu Durtalova. Nějaký jasnovidný hoch, bezpochyby abbé Plomb, mu asi řekl: „Milý příteli, jste příliš zábavný, příliš čiperný, příliš šprýmovný, příliš rozverný, přejte čtenáři oddechu. Na konec vám připamatují, že život není masopust, život křesťanský arci. Vytknou vám, že nejste obrácencem opravdovým. Považte, k čemu vás zavazuje tato vzácná hodnota, pro níž obrací k vám oči celý katolický svět. Vizte našeho Coppée, jak ten si čestně vede! On by nepsal takové knihy na povyražení jako *Kathedrála*! Hle, toť pravý obrácenec, obrácenec doopravdy, který nikdy neklopýtne do strouhy. Věřte mi, napište nám

nějaký život světice. Kdo zplodil *Sestry Vatardovy*, jest na jisto označen, by obnovil tento starý genre. Hagiografie pohřešuje paží, toť nesporno. Což abyste si zvolil třeba svou krajanku svatou Lydwinu? S takovou látkou stvoříte hračkou knihu vážnou, dokumentovanou a strhující, kterou možno dámám vzít do rukou.

Takový byl můj původ *Svaté Lydwiny*. Třeba si připamatovati tu zvláštní drzost konvertitův jedenácté hodiny v literatuře, abychom nepadli při pohledu na *svatou Lydwinu píšící život Huysmansův*, neboť takovým zdál se mi pravý smysl knihy a její podstatná intence.

Rád bych věděl, jest-li na světě jediný člověk schopný zahlédnouti ještě, co to jest psát život svatých. Žádá si to poznání tak zapomenutých, citův tak vymřelých, tak pohřbených! Mezi bytostmi, kterým na pohled jsou nejméně cizí věci božské, u katolíkův nejzbožnějších nevědomost ta jest nyní tak úplná a srdce jsou stržena tak nízko, že Svatost se jim zdá superlativem Ctností.

Tato výlučná a nesnášející se Essence stala se *elixírem* těmto voňavkářským rozumům.

Nikdo jako by už nevěděl, že svatost jest nadpřirozenou Výsadou, která tolik odděluje člověka od ostatních, jako by se změnila jeho přirozenost. A to se nestává naráz ani pohenáblu. Toť věc, jež

se děje v hloubi Boha, na tichých stezkách jeho Vůle. Člověk bývá světcem tak jako bývá mužem geniálním, to jest tvorem tak zvláštním, tak sekvestrovaným, tak ku podivu osamělým, jak by jen byla nějaká rostlina ze ztraceného Ráje. Není cesty, jíž by se přecházelo od talentu ke genu, a všecky přívaly volně by hučely mezi nejgigantičtější ctností a začáteční svatostí.

Ale jak mluví o duši světcově? Možno-li říci ke zmatku ducha, že duše nějakého kramáře nebo železničního úředníka jest světem, jehož chmurná nesmírnost pohnula Vykupitele, by se potil krví, co bude s tímto vírem světelných propastí, jakým jest duše světcova? Edgard Poe mluví v *Heuréka* o planetě Jupiteru, jež jest tři neb čtyřistakrát větší země a propůjčuje sobě mohutnost vidění Andělova, táže se, jaké by asi byly jeho myšlenky, kdyby zřel kroužení nad sebou tuto strašlivou kouli!....

Slov a obrazův chybí tu úplně. Vše, co možno říci, toť že životopis světce, to jest lidského tvora nepochopitelně stotožněného se Stvořitelem, jest nezbytně mnohem více exegetickým než apologetickým. Na jeho sepsání v naší době, kdy není již dětské prostoty starých vypravovatelův, zdá se, že by nedostačil ani genius, leč že by to byl právě genius exegetický. Nuže impotence našeho autora v této příčině jest pravou podívanou.

Mezi tisíci příklady, hle, co nalézám v *Obětovaném*, str. 108: „Dotírala na něho vzpomínka na ono tak suggestivní, tak VĚŠTECKÉ (*sic*) místo ze svatého Fulgencia, komentujícího Evangelium svatého Jana o vkříšení Lazarově a pravícího velmi jasně: „Ježíš zaplakal nikoli, jak se domnívali Židé, proto, že jeho přítel byl mrtev, nýbrž zaplakal, že hodlal zavolať toho, jehož miloval, nazpět do bídy života. „*À namoutě*,* jednou dostačí a úplně!“ povzdychl Durtal.

Co chcete, aby se řeklo o člověku, který takhle čte Evangelium nebo který může nalézati věštec-kým takový výklad? Co mysliti o tom zápecí Du-cha Svatého, o tom thé Utěšitelovu, o té flanelo-vé vestě Josefa vykládajícího sny, o těch trepkách Danielových na kvasu Balthasarově? Čeho se na-díti od *historika*, nuceného svou látkou, by zůstá-val v blízkosti Písma, a jenž neví, že svaté knihy ty jsou jen a jen osobní historií Boží, Autobiografií Trojice — kdyžtě Anděl, o němž právě byla řeč, jeden z největších andělův, chcete-li, odepřel ho

* *Namoutě*, jednou dostačí! *Namoutě*, svatost jest vzácna! *Namoutě*, že jsem unaven. *Namoutě*, zablo mne v nohy při půl-noční mši. *Namoutě*, půst jest k unudění v životě řeholním! Vše, co vám bude libo. Třeba věřiti, že Huysmans libuje si velmi v této formě, jež se mu zdá familiernější, rozpiatější a tudiž rozmilejší než forma gramatická, neboť se jí nemůže na-sytiti, zvláště v samomluvách.

poučiti, že Bůh nemluví a nemůže mluvíti leč Sám o Sobě.

Nový historik-písal svaté Lydwiny zajisté spoléhal velmi na synoptický obraz Evropy, jenž otvírá jeho knihu. Není valně čeho říci o této slušné poškolácké úloze. Vyrábí se to z výtečných braků, jež umění tiskařské na štěstí rozmnožilo, a poznal jsem v této partii dělníky, kteří si byli méně vědomi a zvláště kteří mnohem méně zamýšleli *spisovati*. Chybí tam jediné to, čeho žádný brak nedá: osobní myšlenka a velikodušnost.

Dosti jsem pověděl o jeho úžasné zběsilosti ve zmalichernování, ve snižování. Hledám zajímavé osobnosti, které by byl ušetřil. Nejsympathičtější ze všech knížat tehdejších Jan-beze-Strachu jest kvalifikován jako „malý zákrslík, neduživce a mlčenlivec, potměšilec a ukrutník“. Kdo zná historii, domnívá se, čta takové věci, že sní o hrdinách níkopolských i ptá se, co jen má spisovatel takto založený činiti u Světcův.

Po tomto obraze podává se něco lyrismu. Jest to vypočítávání řeholních vojův, z nichž se skládá armáda Kristova, vojův majících pomáhati proti „kohortám pekelným“ třem světicím, Lydwině, Koletě a Františce Římské, které přes svoji oddanost a svoji chrabrost dozajista by byly neodolaly bez této posily. Můj Bože, toto obrázkářství bylo by

snad dojemným, kdyby mělo do sebe trochu prostoty, ale pouhé pomyšlení na ni prchá na vždycky, sotva uslyšíme o „bojišti zásvětí“.

Toť také vhodná chvíle se otázať, kdy nás osvobodí toho proslulého *zásvětí*, o němž se nikdy nemluvílo v dobách víry a jež se stalo nestvůrným substantivem z příslovečného rčení, od té, co naturalistní romanopisci pracují v pobožnosti. Zvláště Huysmansovi náleží čest, že uvedl tohoto révokaza na ubohou Vinici Páně, která skorem už nemohla dále pro svých devatenáct věkův.

Posléze na kolika stránkách přežvývá se strategie, taktika, sbory v první čáře, jež postupují „pod záštitou kontemplativních redut a mystických tvrzí“; přední voj, sestavený z praporův františkánských a dominikánských. Mluví se s klidnou jistotou o „nesmírné armádě manevrující za těmito harcovníky, jejíž jedno křídlo sestává z hustých plukův karmelitánských, druhé ze sražených šiků augustinianských..., střed pak jest zbudován ze statných a nezdolných divisí řádu svatého Benedikta.“

Všecka vojenská technika se tu předvádí: doplňovací prapory bernardinův španělských; četné a „přepověstné“ ve Francii spoly celestinův, pohříchu špatně vycvikané a málo spolehlivé; olivetáni, uvyklejší válce a s nimiž možno hnáti útokem; vy-

braná legie bekyní vypočítávaných zvláště a rozličných vojnův nezařazených, bojujících partisansky. Nevycházíte z falang, kádrů, z vyzbrojování, ze cvičení ve zbraní, z „manévru vin“, * z „vytrvalosti nábožných v pochodech na mystické cestě“, ze „střežení mystických tvrzí“, z garnison, z rekrutů nebo nováčků pro posilovací sbory. I tringlotů bylo tak málo zapomenuto, že je zříme kryty obávaným zadním vojem tovaryštev kartusiánských, „starých vojen osmahlých v ohni pekelných bitev“.*
Ale tento hrdinný dav se nebije. Paraduje tu, jen aby připravil čtenáře na svatou Lydwinu, „ztracenou hlídku, jež byla za celou armádu“. Rád s tím souhlasím, byť jen abych už zarazil to děsné tlačání.

V *Legendě věkův* vystupuje jeden jihoamerický vulkán, pohoršený španělskou Inkvisicí a zatvrzele odmítající křesť, jež byly přijaly všechny ostatní vulkány. Otázan byv básníkem, volá zpět v hrubých verších dřívější ohavnosti indiánské modloslužby a prohlašuje závěrkem, že „není těžko měnití barvu“. Tato básnička, ostatně chatrná, jest nadepsána *Rozumy Momotombovy*. Skoro neslýchané dobrodružství Huysmansa a ulice Svatého Sulpicia při-

* *Svatá Lydwina*, str. 60.

** Připomínají mi, že není ani slovem zmíněno dělostřelectvo. Opravdu!

vádí mi to na mysl. Pamblíčkářství za pamblíčkářství, dozajista to nebylo těžko změnití barvu.

Než přece, abychom byli spravedliví jakož i velikomyslní, což není přesnadno u autora tak málo zabírajícího, třeba uznati, že přes svoje slabiny má Huysmans některá dobrá místa, zvláště ve *Svaté Lydwině*. Látka ho milosrdně dosti často unesla. V neporovnatelné žebrotě literatury katolické pochopíte, že to ohromuje pitomce, ano, že je to i pohoršuje a že naň hledí jako na kys nebezpečný div. V tolika rozedrancích tento záplatovaný jako by krácel v purpuru.

Jsou stránky jako třebas většina z kapitoly čtvrté, jež by směle byly ke cti ať komukoliv; ale i tu, v této průhledné vodě, v níž se stáplí světlo, viděti tím lépe černé obludy, před nimiž až couváme. Ach, kdyby se Des Esseintes jednou pro vždycky mohl zřící nálezův!

Co si mysliti třebas o tomto: „Trvalým zázrakem Náš Pán učinil z těchto ran parfumové uhelníčky; náplasti, jež snímali hemžící se červi, balsamovaly ovzduší; hnis voněl, z vývratkův linula se líbezná aroma; a z tohoto těla vycupovaného, které sprošťoval oněch smutných požadavkův, za něž se ubozí choři tak stydívali, jeho milostí vyvěral vybraný dech vonných oříšků a koření levantských, vůně zároveň energické i měkounké, cosi jako velmi

biblický pach myrhový a velmi hollandský pach skořicový?“*

Co říci též o „*ohavné* smrti Boha“; o svaté Koletě, jež „se věsí Panně Marii na sukně“,** o svaté Františce Římské, „stávající se *náhražkou* brzy za svatou Koletu brzy za svatou Lydwinu?“*** Po-
sléze a zvláště co si mysliti o tom obludném obra-
ze, hodném nějakého kostelního starosty nebo sbě-
rače almužny: „Rány rukou Ježíšových jsou *váčky*
stále prázdné, i vztahuje je, aby je každý plnil drob-
nými penězi svých utrpení a svých slz?“****

Tuto poslední frási čteme v jakémisi doslovu, v němž autor, vrhaje jaksi svou myšlenku na svět na způsob sítě, pronáší, že mezi národy *samotná* Bel-
gie zdá se uchovala si víru a že dámy v Bazaru Dobročinnosti byly ženy opravdu zbožné a přišly „konat dobro“, dle tak originálního vyslovení se Františka Coppée, mistra nás všech.

Až na toto a ještě jiné věci, s nimiž se už nebudu bavit, jest zcela možno, že jest znamenitý krok od *Kathedrály* k *Svaté Lydwině*. Nemohl bych se, abych sám sebe nezvracel, přidati k špinavé smečce, jež obviňuje Huysmanse z kejklářství. Vím pří-

* *Svatá Lydwina*, str. 89.

** Str. 47.

*** Str. 48, pro lékárníky, kteří by mi nevěřili.

**** Str. 315.

liš a více než kdokoliv, více snad nežli Huysmans sám, co stálo jeho obrácení, ale bojím se též, abych nevěděl, co se stalo z Daru Božího. Učinil-li nešťastník ten krok, ať učiní i druhý. Jsa tehdy křesťanem od hlavy do paty, odvrátí se od svých knih a bude prositi za odpuštění těch, kteří koupili tak draho jeho ubohou duši a které on tak bídně opustil...

Nemám odvahy jíti dále, zvláště pomyslím-li, že po *Svaté Lydwini* bude ještě třeba mluvit o *Obětovaném*, jehož nuda se lije bez přetržení v tak mrzuté a tak monotonní dekoraci.

Ale jak bych si mohl bez lítosti nebo beze hněvu vzpomínati na toho starého historika svaté Lydwiny, úctyhodného Bruchmana nebo Brugmana, jehož kniha napsaná latinsky a vydaná Bollandisty tolik mi postačovala po léta, i ve francouzském překladě, kterouž Huysmans — třeba to říkati? — staví bez rozmyšlení pode všecko?

Zapomínaje své „basiliky z kvítí“ a tolika jiných vzácných malůvek, sbájených včera Des Esseintesem, opovrhne třebas diminutivy jako „děvečka Kristova, žínka, chuděrka, bylinka, růžička, ovečka, Lydwinka, *Lydwinula*“, na nichž jest aspoň cosi roznímaného a jež jsou velmi dobře s to, by rozplakaly svaté.

Hle, nad čím by se věru rozplakali lidé dost málo

soucitní. Tento Jan Brugman, na 168. stránce francouzského překladu jeho knihy, vyjadřuje se takto: „Prosím tě, sestřičko Lydwino, žadoň u Pána svými modlitbami, aby ráčil vyτίtí ze mne to, co se nelíbí ještě očím jeho Velebnosti.“ Na straně 210. své *Svaté Lydwiny* Huysmans, nepřítel Brugmanův a opovrhující jím, který si však neoškliví, by převáděl dobrotisko to ve svou řeč *vzácnou*, shošřuje se toho takto: „Budu ti povděčen, budeš-li *uprošovati* Pána, aby mne *prořezal* z toho, co se mu na mně nejvíce nelíbí.“

Tož co? Vypravovati příběh s mlékem,* z kterého by se byl koulel smích před dvaceti lety a který by byl stěží snesitelný z úst světce, vypravujícího jej na kolenou a rozplývajícího se v slzách? Mluvíti o „*nelidském* vzhledu Lydwininu“,** o svaté Teresii, „nedostižné historičce“, když byla prvé v *Kathedrále* „nedostižnou abatyší“, nepřlíš daleko od místa, kde viděti s hrůzou svatého Jana Křtitele, „shlaveného“ Herodiadou? Cítovati něco z dlouhého výpočtu světic stigmatizovaných nebo nestigmatizovaných, jichž život byl pln zázrakův a jež žily v době od patnáctého věku do konce devate-

* *Svatá Lydwina*, str. 259.

** V knize *Na Ruby*, již napsal Huysmans dávno před obrácením, líčí se skon kočky, která dodělávajíc jeví úsilí *nadlidská*.

náctého? Tato část děsivě hojná a bez nových postřehův omámí možná učeností ty, kdo nečetli Göressovy Mystiky nebo dvacetí jiných kompilací téhož rodu. Než přece Huysmans jediný zpozoroval, k jeho cti dlužno to říci, že svatá Lydwina „nikterak nebyla ze skupiny *Myroblit*“, * vyloučení, jež se bude jeviti přesným mnoha lidem.

Želeti jako už tolikrát spoust pámblíčkářských u tohoto spisovatele, který byl nedávno v literatuře tak povýšeným a na slovo vzatým špindírou? Říci posléze onu žalostnou závalu, že má jediné talent, jistý talent, kolik ho jest právě potřebí, a takový, jakého potřebí, aby nepozbyl oblíbenosti u davu zplozeného na pastvách farských — zatím co by bylo nezbytno, aby měl nedím genia, nýbrž cosi jako Dchnutí Boží?

Život svaté Lydwiny jest, a to více než kdy jindy, teprve třeba napsati, ode dne jejího narození až do dne její smrti; vypsání nikoli toho, čím se zdála býti, nýbrž toho, co byla. Až přijde tento historik, má-li přijíti, bude potřebí, aby tento opravdový přítel Boha živého zahanbil jednou provždy a na věky ne již světské pitominy bezbožnosti, ne již mrzké sladkosti sulpiciánského pámblíčkářství, nýbrž neúprosnou obflenou pobožnost několika literárních hrobů.

* *Svatá Lydwina*, str. 290.

III.

Jsem morfinista bohoslužby.

OBĚTOVANÝ, str. 8.

Ano stáváme se zbožnými sedacími polštáři z kůže a mše sama dýše vůní zavařenin, se svými žalmy nakládány do láku mnišského zpěvu. IDEM, str. 236.

Nedovedu si pomyslíti Huysmanse donucena, aby prodal vše, opustil vše a následoval Ježíše. „ON zaručuje (*sic*), píšeť, že bohatí budou s většími potížemi než chudí připuštěni v jeho Přítomnost.“*

S většími potížemi! Takto rozumí onomu *Vae divitibus* a ostatním výpovědem evangelickým proti bohatcům, výpovědem tak strašlivé přesnosti a jež jsou v samém základě křesťanství.

„Kdokoliv se nezřekne všeho, co má, nemůže býti mým učedníkem.“ Žádné možnosti uniknouti. Třeba přijmouti všechny důsledky tohoto zákona

* *Obělovaný*, str. 185.

nebo se vzdáti a nebýti křesťanem. Nevím, co se děje v hloubi srdce Huysmansova, a nejsem žádostiv, abych to zvěděl. Ještě méně se dohaduji, čeho snad bude po něm žádáno jednoho dne, a zapovídám si v tom jakékoliv domysly, ale uvedený komparativ ostavuje málo nejistoty o jeho přepevném rozhodnutí rozlít si co nejméně žluči a cválati mírně k nebi.

Jest jasno, že křesťan, který četl v Evangelii, že bohatci budou míti „více potíží“, má rozum neprůdušně a na věčné věky ucpán jakémukoliv pojmu *Absolutna*.

Tož obávaná Loď Církve, na níž Ježíš spí prostřed rozbouřených vln, stává se pohodlným farským korábem, který se plaví měkounce po klidných vlnách. *Obětovaný*, toť p. Folantin na zvědách po duchovním restaurantu — nevylučuje však přece nějaké kuchyně pozemštější — a stránky, na nichž se mluví o blahobytu nebo o nedostatku blahobytu, jsou dosti četny, abychom pro ně skorem ani nenalezali jiných.

Čtěte třebaš jeho nářky, jeho střídavé jeremiády na mrznutí a rozmrzání,* zhrozíte se těchto *Acta Martyrum* — v knize na oslavu řeholního asketismu — na uplatnění heroismu zbožné duše, chodící na

* Str. 173.

první mši při zimě suché nebo při zimě vlhké, několik krokův od jejího příbytku.

„Protivil jsem si, sám od sebe a již po mnoho let, vše, co lichotí chuti *jiných*“, * ujišťuje s neobyčejnou bezelstností, ale podržel, zdá se, velmi pozorně to, co lichotí chuti jeho vlastní, byť to byla jen jeho věčná cigareta, jejíž isochronické připomínání jest jakoby literárním útočištěm. Nepraví, co opustil, ale dozajista není to on sám. Přiznává ostatně velmi prostosrdečně, že býti obětovaným dítkem není nic divokého, zvláště pro toho, kdo si neprotiví výtečné kuchyně a kdo má zálohy, pojišťující mu volný pobyt na blízku nějakého kláštera.

Když byl zaměstnán v ministerstvu Vnitra, kolikrát jsem ho slyšel žárliti na osud buržoův málo obšťastněných, kteří však přece mají své zabezpečené živobytí někde ve skromném koutku, bez denního a často nesnesitelného otročení v kanceláři! Nemohl se utěšiti, že musí své knihy psáti po troškách v rohu stola, schovávaje se před náčelníky, a věřil, zdálo se, že veledílo bylo by mu snadno, kdyby dospěl nezávislosti. Dosáhl nyní této nezávislosti a již dávno. Byla mu dána rukou štědrou a dobrotivou, jenom veledílo nevzchází.

Obrátil se za nejnižší cenu, aniž by byl poražen

* Str. 253.

bleskem, aniž by si byl zpřelámal kříže, a vrhl se na literaturu konvertitskou, na tu, jež nese, místo aby se — aspoň v intencích — opevnil v genu hrdém a silném, jehož půvabu nebylo by mu snad bylo odepřeno, přes neporovnatelný jeho nedostatek genia. Ale tehdy by byl ostal sám, zbaven jakékoliv naděje na úspěch, a to na žádný způsob nemohlo vyhovovati jeho falešnému pohrdání.

Zdaž není potom nezbytno, aby příroda zvítězila, spravedlivá příroda? Více než mnoho jiných Huysmans potřeboval býti viděn ve světle. Když psal *Na Ruby* nebo *Dilemma*, bylo lze bez namožení přičítati mu hloubku. Nyní, když ho vidíme v oslonožení katolicismu, jak by ještě byla možná tato iluze? Ubožák jeví se takovým, jaký přišel na svět, takovým, jaký jest ve skutečnosti, pámbíčkářem milujícím své dobré bydlo, pobožným obrázkařem pohodlně usedlým... A jako by odlesk stkvoucí Brány nestrhoval dosti jeho masky, nešťastník propouští přiznání jako toto: „*Jsem morfinista bohoslužby.*“

Běda, dělati, co jest libo, a žíti jen a jen pro sebe nebylo nikdy považováno za příliš hrdinské. Lepší po sta stránek z přečtených věcí liturgickou rozpravu, tak jako by se jedly koláčky nebo bonbony na procházce lesem plným pohozených no-

vin, toť věru zvláštní postup apologetický a předaleký od velikosti.

Chcete viděti, že nepřeháním ?

„Durtal si pravil : Mohu si tím spíše prominouti, abych nešel na velikou Mši, teď, když ji už skorem umím na paměť. Jestliť táž po šest dní; neboť oktáva Zjevení Páně zatlačila na týden chorovod svatých. Tato mše jest arci *okouzlující*, přes slabý introit *. Kyrie jest překrásné, naříkavé, poněkud umělkované, Gloria jest čilé a kořící se, a druhá věta Graduale „Surge et illuminare Jerusalem“ i alleluja jsou *výtečné*; „Reges Tharsis“ v Offertoriu jest vrženo přímo tak jako šíp a slyšeti je až do posledního záchvěvu skladby; ale mám ještě zítřek, bych si je poslechl; tichá mše mi dnes postačí.“**

Co říkáte tomu, jak chápe obcování veliké Mši? Nemysleli byste si, že tam chodí jako znalec pokroutek k cukráři? Přece však jeho soud není tak peven jako růžová žula. Přihází se mu, že zrazuje mandle cukrované a vrací se k praženým, už ko-

* Poslyšte ten slabý introit: *Ecce advenit Dominator Dominus: et regnum in manu ejus, et potestas, et imperium*. Tuto nádhernou fanfaru odhadovati slabou, přiznávám se, to přesahuje mé síly. Huysmans nemiluje vládcův, tot jisto. Deštník zavrhuje žezlo.

Jeden přítel mne upozorňuje, že se tu vydávám v podezření ze zlomyslnosti, neb se prý slovo „slabý“ nevztahuje na text introitu, nýbrž na melodii. Budiž. Přece však mi jest

likráte cloumaným, a že se ještě jinak rozmýšlí o něco dále: „... Nic nebylo platno, že znal mši tu napaměť, ne a ne aby ho *oduchvátila*.“***

Při této mši pouští se jako už tolikrát do exe-gese, stále s týmž štěstím, a odhaluje rozhodně Epifanii. Nová příhodná chvílka, aby dokázal — abych užil jednoho z jeho slov — svůj zvláštní *ne-smysl* pro Písmo, který jde až tam, že již neumí ani strhnouti známky se starých vykladatelův, jež bral na potaz.

Bylo by třeba citovati skorem vše. Přestaňme na tom, že ukážeme na vzácnou stránku 264., kde při mši svatého Benedikta — jest také „výtečná“ — mluví se o „líbezné mši opatské“ a o „*Gaudeamus* liturgických slavností a kvasův“. Co se týče chorálu, byl to chorál přepychového repertoiru, totiž byl strojený a slabý. Kyrie rozvleklé a točinkovité, Gloria kurníkové a spížírňové (?), Credo pro kapelní housličky taneční, vše tam bylo.“

nesnadno vpraviti se v toto rozlišení. Rád věřím, že to snad Huysmans tak myslel, znaje ho, že jest málo schopen mysliti jinak než způsobem postupným, ale nic mi nedokazuje, že by byl nedoufal zasáhnouti týmž rázem i text. To by se mu podobalo. Ať tak či onak, jsou slova, jichž nemožno sepnouti. Co byste si třebaš pomysleli o *směšném* „De profundis“ nebo o *ubohém* „Magnificat“? Žádná hudba neomlouvá takových výrazův.

** Strana 206. *** Str. 214.

Přes svoji odbornost liturgickou Huysmans povoláný, aby vyučoval lidi, nevzpírá se říci, co soudí o soudobých událostech. „Žádný papež, prohlašuje, nemiloval více Francie než Lev XIII.“ Toť nehorázný a skvělý postřeh, ale jest ještě něco lepšího.

Zpitoměv nad mlčením tohoto Velekněze v otázce Arméňanův i v otázce transvaalské; trochu myslím též v novější ještě otázce kongregací; jsa načisto v koncích, jak by vysvětlil toto mlčení, vytáčí se z toho takovýmto způsobem: „Z pohnutek *zřejmě nezvratných** Jeho Svatost, jež jistě plakala *krvavými slzami* pro toto nucené mlčení, nepromluvila. Ach, ubohý Papež!“ **

Něco takového už, jak říkají, nemožno přebíti.

Huysmans jest zvláště karikaturistou. Toť, čeho se nechce viděti, a ještě více, toť, čeho se nechce říci. Ale jest jisto, že nejlepší části z této poslední knihy, jediné, jež možno citovati bez obav, aby nezdrtily čtenáře nudou, jsou stránky, pohříchu příliš nečetné, jako podobizna paní Bavoilové na začátku, podobizna otce Philogena Minéa, podobizna též slečny de Garamboisové, jakoby vyňatá z alba Topferova, posléze pitvorné figury kastelánův ze sousedství.

* Ale čerchmanský tajemných, dovoleno-li mi se tak vyjádřiti.

** Strana 281.

Karikatura jest pravým povoláním Huysmansovým, povoláním tak pánovitým, že snadno zachází, jak jsem to nejednou ukázal, až ke karikatuře Boha včetně. Co Boha se týče, jest on karikaturistou, aniž by to věděl, svou nevědomostí. Nepřítel bez srdce řekl by snad dokonce, že jest *karikaturistou farisejským*, úštipek zdánlivý, jak vše nasvědčuje nespravedlivý. Namluvili mu nebo on sám si namluvil, že má lyrické dary prvního řádu. Nesnadno vyjádřiti, až jak jest toto poblouznění žalostno.

Na konci *Obětovaného* jest vydavatelův „výňatek z katalogu“, který se mi vidí záhodno doporučiti na čtení. Jsou prý to úryvky ze článků o dílech předchozích, zvláště o *Svaté Lydwině*. Jest známo, že tato drobná reklama bývá obyčejně svěřována péru autorovu, který prý jest kompetentnější než kdo jiný v tom, co se týče kvantity chval, jaké jeho skromnost jest schopna snést. Tož se oznamuje: 1. že tento život svaté Lydwiny jest „netoliko veledílem Huysmansovým, nýbrž veledílem veškeré náboženské literatury naší doby“; 2. že „po staletí, od dob Paskalových a Bossuetových poprvé se podjímá veliký spisovatel záměru zpracovati křesťansky křesťanské náměty. Jeho styl, dodává se, ztrácí tu též něco své hořkosti a nabývá blahojímavosti, líbeznosti okouzující; a zdá se,

jako by Bůh, chtěje odměniti autora. *Po Proud* za jeho zbožná úsilí, náhle mu udělil dar poesie.“ Pan Folantin, který tu vystřkuje ouška, věru nedá na sebe dopustit.

Bylo by možná záhodno říci o Huysmansovi při jeho třech posledních knihách to, co on praví o velickém umělci, jenž vytesal Studnici Mojžíšovu v Dijonu a jenž by byl býval zcela jinak podivu hoden, kdyby nesmírná jména Prorokův nerozdrcovala jeho kamenných mužův. *Kathedrála*, *Svatá Lydwina* a *Obětovaný* jsou knihy s nevhodnými nápisy. Autor jest dobrým malířem přírody mrtvé, neměl se hnáti po jiném.

Psychologie kuriosní i banální zcela zároveň. Huysmans, jenž nemiluje nikoho a jenž nemyslí na nikoho, ani na živé ani na mrtvé, tak že nemá soucitu, ani liturgického, s nebožtíky, o nichž se nezmiňuje ani slovíčkem; Huysmans, kterého úspěch v takové přemíře zahrnul a který jako by ode dneška nemohl připustiti před tvář svoji leč sama sebe; Huysmans by posléze byl rád mučedníkem nespravedlnosti. Vyznává, že jest neschopen odpustiti dlouhého a smrtelného urážení, kterým prý ho někteří lidé napájeli, když přece toto odpuštění, „zkušební kámen svatosti“, jest denně slibováno všemi těmi, kdož se modlí Modlitbu Páně.

Bylo by mu lze odpověděti, že jistějším kame-

nem zkušebním by bylo, aby se pokořil, aby sám sobě žádal odpuštění od těch, které sám doopravdy urážel, a v jeho provinění velmi zvláštním, od toho ubohého muže, jemu dobře známého, který ho vstrčil na jeho novou cestu a kterému možná dluží po Bohu za své prospěšné obrácení a kterému rozvrátil, zpustošil život, jak to jen bylo v jeho moci...

Dostí o tom. KATOLÍCI SI VŠEHO ZASLOUŽILI. Dostí to bylo voláno a bylo by třeba jiného hlasu než tento, hlasu mnohem více než lidského, by to volal znovu. Až zazní tato polnice propasti, „všechny hluchoty se roztrhají v kusy“, dle údivného slova Viktora Huga. Zatím bída těchto vykleštěncův ortodoxie jest tak strašlivá, že třeba s potěšením vítati, přijímají-li takového člověka. Zapudili Hella, zošklivili si Barbeye d' Aurevillyho, nechtěli znáti ani Verlaina, ale ženou se k Huysmansovi, a třeba jim přec jen děkovati. Toť ke vzlykání.

1. a 2. května 1903

*Minění jednoho benediktina z Ligugé
o p. Huysmansovi.*

V hloubi Vaugirardu, v řeholním domě, skýtajícím pohostinství cestujícím mnichům. V hovorně, v níž čekám, pozorovatí onu nahost klášterních cell, jež dostává někdy od poloh a obzorův, prostřed nichž se zdvihá většina velikých monastýrův venkovských, cosi z jich čisté a spokojené krásy, která však v kalné atmosféře této pařížské čtvrti jeví se ve svém pravém vzhledu smutné ošklivé jalovosti.

Přišel jsem tam na neočekávané pozvání jednoho otce benediktina, jenž býval kdysi mým profesorem v jednom jihozápadním městečku, kdež jeho rodina má dosti významný obchodní dům. Činím tím, abych tak řekl, návštěvu minulosti, již dávno a jež se mi stala, jak cítím z melancholické nevolnosti, velmi cizí. Co však dodává zajímavosti tomuto shledání, otec X..., jenž se ubírá do svého konventu, nyní usídleného v Belgii, byl v Ligugé právě v té době, kdy p. Huysmans, pohodlně ubytovaný v jednom venkovském domě poblíž tohoto opatství, dopřával si illuse života mnišského. Mám za to, že mohu poskytnouti o tomto pobytu, o němž se tolik namluvilo, dosud nevydaných zpráv. Jest kromě toho velmi zajímavě zvěděti, co mysleli benediktini sami o svém hosti a o jeho obrácení.

Po několika větách věnovaných našim společným vzpomínkám otec X... odpovídá bez váhání a se zcela vojenskou

přímostí na otázky, jež mu dávám o autoru *Obětovaného*, připomínaje mi však, že mi praví toliko svoje osobní mínění, aniž by tím určoval mínění ostatních řeholníkův svého kláštera.

Čtěte ostatně vyjádření, jež mi laskavě dává a z něhož velmi zřejmě vysvítá, že v opak tomu, co se psalo v tisku a co sám p. Huysmans dával na srozuměnou, tento ke katolicství se klonící spisovatel nikdy nenáležel v žádném stupni do Řádu svatého Benedikta.

„Stýkali jsme se s panem Huysmansem pramálo a on se ostatně velmi šetrně chránil, by se mezi nás nevtránil. Přicházel jedině buď navštívit opata nebo na rozmluvu se svým zpovědníkem, jehož cella byla vedle mojí. Tak potkali jsme se dosti často, aniž jsme kdy spolu slovíčka promluvili. Obcovával denně veliké Mši a nešporám, v té části kaple, jež jest vyhrazena obecenstvu; dvakrát nebo třikrát do roka býval u nás na oběd u stola cizincův vprostřed naší jídelny, a to bylo vše. Nikdy nepostoupil dále do naší obce, jejímž údem ostatně nebyl pod žádným titulem.

„Co mne se týče, nejednou jsem želel jeho přítomnosti, pro hluk, jaký tropil v tisku kolem nás. Byla to veřejnost špatného zrna a často mi byla největší trýzní.

„Tážete se mne, co míním o jeho obrácení a o jeho knihách. Toť otázka, jež zajímá mnoho lidí a jež budí velmi živý rozruch mezi řeholníky, neboť v X..., odkudž přicházím, všichni kněží, s kterými jsem se sešel, stejně mi ji kladli. A cítil jsem, že byli o tom dosti v obavách. Třeba, abych se přiznával? tyto obavy jímají i mne. Přes vše to, čeho by si každý přál, nehledě k radosti, kterou jsme celkem měli, vidouce přicházeti k nám [proslulého spisovatele, jeho obrácení nezdá se mi povahy rozhodné, z chladného a klidného rozumu, jakého nezbytně potřebí, aby takové proměnění bylo spolehlivo.

Uvědomte si, že nijak nebéřu v pochybnost upřímnosti jeho obrácení, bojím se prostě, aby zvláště nevycházelo z předrážděné citovosti a z uměleckého dilettantismu, tak že by bylo pouhou hříčkou vrtkavých proměn v duchu ovládaném nervosními náladami.

„Třeba-li dokonce, abych vám úplně vypověděl své myšlení, mám veliký strach, by se p. Huysmans nestal novým Leonem Taxilem, arci Leonem Taxilem velmi povýšeným, který se však možná, tak jako onen první, obrátí někdy zase proti nám.

„Co se týče jeho děl, míním nejnovějších, těch, jež jsou proniknuty jeho posledním obratem v životě náboženském, myslím, že nejlepší mínění o nich bylo vysloveno otcem Augustinem, opatem oné trappy lignyské, v níž p. Huysmans konal kdysi duchovní cvičení a kterou popsal, tuším v *En Route*, pode jménem opatství atreské. Otec Augustin odpověděl takto na tutéž otázku, jakou mi předkládáte:

„Knihy Huysmansovy nemohou býti k dobrému leč těm, kteří čtou jenom špatné věci.“

„A to jest moje mínění. My nemáme se v nich čemu naučiti; naše duchovní kultura nemá tam čeho získati. Pročetl jsem tyto knihy, a přemnohá místa se mne nemile dotkla. Ovšem našel jsem v nich skvělé parafráze jistých hymen, zejména parafráze na *Vexilla Regis* v kterém si jeho díle ješt pravý div křesťanské literatury. Ale uprostřed jaké ničemné změtí! Ve *Svaté Lydwině Schiedamské* třebas překrásné stránky o mystice bývají často zmíceny obrazy praseprostými, chutí výkalovou, které nijak nesvědčí o inspiraci zdravé a o přímém chápání věcí víry.

„Co se týče *Obětovaného*, z něhož jsme četli část v belgické revui *La Durandal*, jež se nám dostala do rukou, soudím, že její autor byl velmi nespravedliv vzhledem k faráři ligugé-

skému, který jest důstojným knězem a velmi řádným člověkem, jakož i k jistým rodinám, zbožným a čestným, které my známe a které jsou zapleteny do děje té knihy. Osoby ty neměly možná pravdy, že nesdílely s ním jeho mínění o umění gotickém a o řehořském zpěvu. Dodávám, že co mne se týče, mnoho lidí mne vidí v otci ceremoniáři, o němž mluví pan Huysmans. Toť zřejmý omyl, neboť jsem nikdy nezastával úřadu ceremoniáře a kromě toho, jak jsem vám již řekl, nikdy jsem se nestýkal s naším sousedem ligugéským.“

Toto jsou slova, jimiž se mi otec X... ráčil vyjádřiti. Přepisuji je tu, poněvadž se mi zdá, že upoutají pozornost všech těch, kdož sledovali rozličné fáse tohoto obrácení, při němž osobitost autora „Na Ruby“ a „Tam Dole“ — děl tak podivné umělosti a satanismu — vzbudila plně zájem psychologického úkazu, zabírajícího svou spletností. — *Jean Rodes*.

P. s. Tento článek byl psán, právě když vyšel ve *Věstniku svatého Martina a svatého Benedikta* proti poslednímu dílu p. Huysmansovu, *Obětovanému*, následující protest bratra opata ligugéského:

„Před uveřejněním *Obětovaného*, díla to oznamovaného již dávno a jež vyžadovalo od autora nejsvědomitějšího studia, bylo dovoleno se nadíti, že tato zajímavá látka, o níž se čekaly tak krásné stránky, nebude zkažena tak fantastickým zarámcováním a nevhodnými podružnostmi, v nichž by okázale vystupovaly groteskní nebo směšné osoby, vypodobňující mnichy neb jiné účtyhodné osoby.

„Církevní hodnostáři, křivě obviňovaní, jsou stejně nespravedlivě souzeni jako jisté počestné listy, vezdy oddané našemu klášteru.

„Maska způsobův a osob, jmén a míst nemohla by nepodrážditi zvědavosti, příznivé úspěchu knihy.

„Z mnoha důvodův, kterých se jest snadno dohadnouti,

více než všichni měli mnichové proč si stěžovati do této publikace, hodné politování s hlediska, jež nás zajímá. Přece však jsem myslel, že mlčení jest vhodnější než stížnosti.

„Ale od té, co sám tisk volnomyšlenkářský s rozkoší strhuje škrabošku s pravých osob a okolností, myslel jsem, že čest mi ukládá tu nepříjemnou povinnost, bych protestoval proti tomuto nedůvodnému poštvání.

„Br. J.-B., opat
„O. S. B.“

Paříž, 1. května.

Pane redaktore,

Uveřejnil jste ve včerejším svém čísle interview jednoho mnicha ligugéskeho o mně. Dovolte mi uvěřiti, že vaše poctivost byla naprosto obluzena a že žádný řeholník z tohoto opatství nepronese výrokův, jež byly uvedeny. Jsoutě rozhodně tak protimnišské, že by mi nezbývalo než oplakati mnicha, který by se jimi potřásl.

Co se týče protestu opata ligugéskeho proti mému svazku *Obětovaný*, už před měsícem usoudil jsem za dobré neodpovídati naň, z blízké lásky a z úcty k jeho osobě. Protest ten zůstává mi ostatně nepochopitelným. Jestli po několikrát rozlišeno v *Obětovaném*, že monastýr Údolí Svatých v Burgundsku jest rozdílný od monastýru ligugéskeho ležícího v Poitou.

Nevidím tudíž příliš jasně, proč opat ligugéskeý chce poznávat v chuděrách mniších mé knihy své mnichy.

Jinými slovy tento protest utvrzuje jen dle mého soudu zkušenost, zjišťovanou v mém svazku, že v kláštorech mívají zvláštní drobnohled, který proměňuje všechny mrvy v břevna; a jsme přivedeni k otázce, pozorujíce, jak Benediktini nepřipouštějí žádné kritiky, byť sebe lehčí, a jak nechtějí přijí-

mati leč pochlebování a chvalořeči, nenazývá-li se snad podstavec řečeného drobnohledu svým pravým jménem nedostatek pokory ?

Toť, není-liž pravda, látka k rozjímání velmi vzácná, aby zaujala tyto mnichy.

A potom... a potom... všechny ty venkovské klepy na štěstí nezabrání, aby opat ligugéský — kteréhož nikdo, ať jest v pokoji, nebude másti s opatem z Údolí Svatých, — nezůstal řádným a důstojným mužem a aby baron des Atours nezůstal prasměšným.

Přijměte atd.

J. K. HUYSMANS.

V

P A V E L B O U R G E T

z Akademie Francouzské

Non intrabit eunuchus,
atritus vel amputatis testiculis
et abscisso veretro, Ecclesiam
Domini.

Deut. XXIII, 1.

V létě r. 1877, nedlouho po fiasku s obrácením Jana Richepina, vypravovaném v jedné z mých prvních knih,* přišlo mi snít, že snad autor *Etapy* a *Kruté Hádanky*, který nebyl v té době autorem zhola ničeho, dozrává v mlčení jako líbezný plod, který jest Církvi jen utrhnouti. Pracoval jsem tehdy v konversích. Když mi upláchl Richepin, bylo třeba jiné kořisti.

Vášnivý list uvědomil tedy Pavla Bourgeta, že ho očekávám v 6 nebo 7 hodin ráno u Svatého Sulcipia, a přišel na vteřinu. Nějaká harfa nebyla

* *Příležitostné slovo Podnikatele Bouráni, Paříž, u Tressa, 1884.*

by tu nepotřebna. Doufal jsem, že ho unesu rázem. Dostaveníčko bylo v oné kapli Svatých Ďáblův tak hrozně vymalované Delacroixem, a uvědomil jsem otce Milleriota.

Nynější pokolení nezná otce Milleriota, který, zdá se, neostavil ani nástupce ani následovníka. Byl to starý jesuita přes osmdesát let, někdejší poddůstojník kavalerie asi v čase dobytí Alžírsko a povoláním zvláštním zpovědník nejnebezpečnějších zločincův. Dohadujete se, že byl i mým zpovědníkem. Uvěřil jsem, že by mohl býti zpovědníkem Bourgetovým, jako byl dříve zpovědníkem Richepinovým.

Na neštěstí chudák dobrotisko, jenž neměl ani za haléř psychologie a jenž se byl právě tak úplně chybil u básníka *Pisně Trhanův*, zmýlil se ještě neodčinitelněji při impotentním rýmaři *Edela*. Dandysm Pavlův byl zmaten nad vše pomyšlení tímto starým knězem, který ho přijímal od první minuty tak, jako by byl přijímal nějakého kajícího se přechovávače nevěstek nebo vraha dotčereho milostí. Měl jsem sotva kdy, bych mu vysvětlil svou válečnou lest, vnuknutou mi ctižádostí, a bych ho vrhl střemhlav do svátosti.

Odehrálo se, co se dalo očekávat, groteskní výjev, že by zkoprněly všechny obraznosti a intuice. Proti tomuto umíněnému zpovědníku, který

ho nazýval „prasáčkem“ a který ho chtěl mermocí vpraviti do své zpovědnice, pod čtyři kopyta oře Heliodorova, Bourget postavil stenavé průpovědi a lyrické nářky o vyhubení víry, jehož jest on jednou z nejvratčejších obětí. Na konec mu upláchl.

Nebyl jsem nějaký čas k utěšení z tohoto nezdaru. Brzy však *Psychologické essaye* mne načisto zastrašily a vzácné sprostáctví individua toho mne naplnilo hnusem. Vypravoval jsem tuto starou epizodu pro ty, kdo by byli zvědaví na první setkání Bourgetovo s Katolicismem, jehož jest nyní opěrou.

Od té doby měl mnoho dobrodružství. Stav se velmi záhy Psychologem mezi kleštěnci, tento e-legický jinoch nevalného genia, ale diamantový srdcem, nečinil si nadějí přímo a prvním rázem na úlohy proslulé. *Nemo repente fuit turpissimus*. Moudře učinil se zkoumatelem srdce a okouzlovatelem žen světa, na štěstí neschopných nasytití se konejšivých mdlob, jež jim působí.

Petr Corneille tvrdil kdysi s velikou rozhodností, že ženy jsou od přírody nezpůsobilé, by zplodily veledílo. „Chybí jim *cosi*“, pravil. Tak tomu zřejmě s Pavlem Bourgetem. Měv často příležitost zabývatí se tímto ičoglanem, myslil jsem, že jsem o něm pověděl všecko.

„Lidská logika, psal jsem v roce 92, vzbouřila by se vyrazejc divoké výkřiky, nebyl-li Pavel Bourget učeníkem a obdivovatelem Renanovým. Jestli v jeho písečnatých *Essayich* kapitola o „citlivosti“ tohoto vodnatelce uspokojení. Bude-li kdy psána literární historie devatenáctého století, tato krokodilí stránka bude sebrána jako skvost.

„Všecko v autoru *Života Ježíšova* rozněcovalo jistě až k erethismu kompilátora vášnivých výlevů a upejpání, jež blbství lidí světa vyvolilo za Psychologa. To, co naivové nazvali *dobráctvím* Renanovým, zvláště asi působilo s krajní mocností a pověstné prohlášení sobce, blahopřejícího si, že žil v „nejzábavnějším“ ze století, jistě se mu zdálo vrcholem čtveráckého důvtipu a jadrné ironie.

„Co by byl neučinil, aby dostihl splasklostí a malátností té rosolovité formy, jež unikala tak dobře smáčknutí a která vždy měla vzhled, že se chvěje na duchu toho starého fraškáře jako rosol z veprové hlavy na galatině!

„Když se třeba odváží Bourget napsat, že „to není nedostatek peněz, co činí chudé chudými, nýbrž že jejich povaha je činí takovými a že nemožno na tom ničeho změnit“, zdaž byste neřekli, že to sám Renan, spanilý Renan se takto vyjadřuje?

„Ach, stropí si oba nehorázný smích z bolesti a z trpících lidí tohoto světa, dosti odpadlického,

by jim pochvalně tleskal! Duše lehké a nohy olověné na rozdrcení bídných, bude-li svět světem státi ještě nějakou dobu, sestoupí tak hluboko, že ani duchové podzemští nebudou věděti, kde je nalézti.

„Ale pes na tlapách prý jest lepší než pohřbený akademik, a rozkošný Bourget mne ještě zajímá. Považuji za jisto, že dámy zůstanou věrny čaroději tak málo nebezpečnému a že ani pekelná nuda jeho psanic nepřeváží vzácného kouzla jeho impotence.“

II

Nuže, látka ta není vyčerpána. Náboženský vývoj stárnoucího Narcissa nás staví před netušenou kocovinu. Právě tak jako svědomí katolického světa se dovolávalo nějakého básníka kaňhala, tak šťastně nabytého v osobě Františka Coppého, právě tak tento svět, žhoucí láskou a bojovnou velkodušností, cítil potřebu vykleštěného spisovatele, který by schlazoval jeho zápaly. Intellektuální fibule Psychologova skýtala nejslibnější naděje. Rád se odhodlal, a *Etapa* uzřela světlo světa.

Ale tento romancier beze svalův a bez chrupavek nemaje přísně genia a titulův, viděl se přinucen vypůjčiti si od jiného chudáka. *En Route* dalo

podnět k *Etapě*; souslednost, jež nebyla, zdá se, dossti pozorována. Jest snadno se dohadovati již nyní, že budoucí slátaniny se pojmenují zcela prostě: „Farní kostel“, „Život Svatých Žen světa“, posléze „Neofyta“ nebo „Katechumen“, by odpovídaly *Kathedrále, Svaté Lydwině a Oblatovi*. Dámy už nepoznají svého štěstí.

Navoněné nevěsty z vysokého obchodu po sté „budou naň hleděti, jako by byly překvapeny jeho rozhovory. Budou míti v očích ten uchvácený nedobrovolný úžas ženy, když se setká náhle u muže s nečekaným výrazem nějakého odstínu citového, který považovala za výhradu svého pohlaví“.*

Tehdy mu stačí, tak jako dříve, dovolati se „duší jemných“, „osob lepších“, to jest v podstatě všech lidí bohatých, jichž „mínění, i mylného, není dovoleno opomíjeti“ a pro něž výlučně učinil si již před tolika lety zbožným obyčejem „studovati vznik, vývoj a úpadek *jistých citův nevyjádřených*“. Ach, tyto intelligence rozkošně nezvažitelné a odstínné ho pochopí!

Jednoho dne vynalezl „SMYSL PRO SKRUPULI“** zamýšleje vyjádřiti, co jest na závadu nebo na uvolnění — nevím již velmi dobře — mysliteli, který se rád „oceňoval úplně“. Již uplynulo od té do-

* Předmluva k *Zaslibené zemi*.

** Předmluva k *Zaslibené zemi*.

by deset let. Vzpomínám si, že jsem několikráté pročítal tato opravdu zázračná slova, a táži se sebe, jest-li jeho nynější tendenci katolické na prospěch či na překážku ten smysl pro skrupuli, dospěl-li tím neb oním způsobem, aby se ocenil, a jak se oceňuje. Vybraná stvoření, pro něž neunavně píše, vědí snad tyto věci.

Následovalaf ho bez živůtku, skoro v nedbal-
kách, s důvěrou, v trepkách, jsouce bezpečna,
že tento příjemný apoštol jich neunaví a nikdy jich
nezavede tuze daleko. Jaké slasti býti křesťankami
s ním a tak jako on! A jak se tím zvelebilo Krá-
lovství Boží! Boží království bez nadpřirozena,
zrovna u výši a na dosah těchto hezkých živoči-
chův! Království Boží s bohatstvím a světskými
radostmi, s bály a s toilettami, s divadly, se zámky
a zvláště s opovržením k chudým, se zvracejícím
a věčným opovržením k chudým!

V nedostatku aristokracie, v níž on jest sám, bě-
da, velikým nuzákem, přeje si Bourget aspoň dlou-
hé minulosti zámožného buržoy. „Po sto let, praví
závěrkem, naše země věřila ve všemohoucnost zá-
sluhy osobní a že možno spáliti etapu.“* *Spáliti
Etapu!* Jest jasno, že s ní možno činiti i *něco jiného*.
Budiž mi prominuta tato skromná slovní hříčka!

* fr. *bruler l'étape* znamená minouti etapu, nocleh.

A nyní vizme tuto knihu, s níž lze učiniti to, co jsem pravil, zkoumejme ji pečlivě, přes chmurnou nudnost, poněvadž až do dneška jen touto jedinou knihou jest Bourget Sloupem Církve.

Dvě věci mne zaráží nejprve. Primo, Bourget už nepíše zhola nic. Secundo, *všecek* jeho katolicism tkví v pultuctě frází starého de Bonalda.

Co se týče prvního tvrzení, co si mysliti o autoru, ať akademiku či neakademiku, který se vyjadřuje takto: „Na toto rozhodnutí ulehl, ... na něm se opět postavil...; potkati se s někým v tvář; opájeti se vyhlídkami...; platí se draho ty záchvaty choré naděje, pravé otravy působené vzrušivým namožením a jež prozrazují naprosté porušení rovnováhy, neschopnost pro ducha, by se sám zaklesl na brzdný vrub...; Goethe a Markus Aurelius, geniové opravdu kosmičtí...; laický seminář v ulici Ulmské...; úcta k povinnosti stavovské bránila vždycky p. Ferrandovi, by neproměňoval svých filosofických přednášek v nástroj propagační.“ Přednášky proměněné v nástroj! Bude to nějaká klystérová stříkačka či kytára?

Tyto citáty vyňaty přeletem z 515 stránek. Bylo by je možno množiti do neuvěřitelná a myslím, že zlomyslná četba by mi byla objevila ještě úžasněj-

ší. Či snad třeba takhle psáti, aby nás nevyhodili z Akademie? Vší naděje na styl a zvláště na obraznost dlužno se tedy vzdáti v tom stylu.*

Co se týče myšlenky pouhé, toho, co se nazývalo kdysi chápáním, dokud lidé chápali sami sebe, toť k pláči. Bylo by zajisté velmi chvalitebno, zvláště na počátku intelektuálního života, sledovati de Bonalda, jenž byl dobrým filosofickým mluvkou a ostavil silné stránky o Původu řeči, o Theorii moci a o podstatném Principu společností, který však byl dekartovcem skrze Malebrancha jako tolik jiných duchův doporučitelných, mnících, že vyloží vše „pouhými světly rozumu“.

Rozum vzývaný de Bonaldem, třeba to říkati? není rozumem svatého Tomáše ani žádného theologa bez výjimky. Jest „rozvinutím smyslu kritického a nic nežli toto“, praví Bourget, jeho předobrážák. Soukromé vidění de Bonaldovo vyhostilo tedy nadpřirozeno, a jeho učeníci, nechť si je myslíte sebe křesťanštějšími, jsou jak možno nejnezpůsobilejší postřehnouti Našeho Pána Ježíše Krista.

To však přece dostačuje nepravím intelligencím, ale takovým duším jako Bourgetova, který jen proto musil chrliti kol sebe tento katolicism — tak ja-

* Viz na prvních 15 neb 20 stránkách, jak napodobena s lupou a slovo od slova fraseologie Balzakova z jeho úvodních výkladův.

ko jisté sepíe chrlí svou černou tekutinu — aby mohl plavati bez nebezpečí v jistých prostředích. Co zbývá potom z Nejdražší Krve a jaký jest asi v tomto flachání podíl Blahoslavené Marie vždy Panny, Svatého Michaele Archanděla, svatého Jana Křtitele, svatých Apoštolův Petra a Pavla i všech svatých, podíl Eucharistie, podíl Smrti a podíl brozného Parakleta? Když se dospělo až k samým úkonům svátostným, tu chudšasa de Bonalda lze se dohadovati sotva v hloubi obzoru, v pozadí temnot, mezirozptýlenými cisternami a černými propastmi.

„Otcí Monneronovi nebylo potřebí života náboženského, by byl počestným člověkem.“ Tu to máme. Lékárna pro nuzné s nočním zvonkem pro posloužení těm, kteří pracují k smrti, toť málem vše, čím se vyznačuje bonaldovský katolicism v životě soukromém...

Tento Josef Monneron, hrdina *Etapy*, podstatný protagonista, z něhož si autor přál učiniti jakéhos muže Plutarchova, jest beze sporu nejstarším blbem, jakého možno spatřiti. „Bůh, kterého nabízel náboženským potřebám své dcery a svých synův, to byl „postulát praktického Rozumu“, „myslný substrát trvalé Spravedlnosti“, „kategorie Ideálu“, samé koncepce na výsost filosofické, ku podivu sproštěné poskvrny pověr.“ On jest tvrzí atheismu a

revolucionářských otřepanin, kterou má vyvrátiti balistika vykladatele o Původu řeči.

Triumf málo nesnadný. Záští nejzchytralejší by nevymyslilo dobrotiska tak sešmaňhaného. Toť neslýcháno. Divem jest, že se Bourget rozhodl učiniti z něho pravého reka, jak jsem vám právě pověděl, nikoliv románového, nýbrž epopejového. Bonaldovský mudřec, jehož staví profiněmu a jenž ho na konec povalí, honosí se zvláště tou předností, že jest *bohat*, — což jest naprosto rozhodujícím pro takového myslitele jako Bourget. Kdyby oba mohli býti jedno a totéž, všechna jeho přání by se dovršila, dobře to cítíme, a právě proto je na konec pravdě nepodobně usmiřuje.

Není to hloupější než jiného cosi. Tyto panáky víže hluboké pouto, jsoutě oba universitáři. Ať jakýkoliv mají důvod, by se nenáviděli, přece nejsou nerozdílni do nekonečna. Každé supinum je sbližuje a každé gerundivum je zve plakati pospolu. Román se tedy končí svatbou a neohraničitelným počtem obrácení.

Nic tak podružného v těchhle příbězích jako Pán Bůh a nic snazšího na vystižení. Josef Monneron nedal pokřtiti svých dítek, aby později byly „svobodny voliti si“. Bourget, jenž potřebuje muže spartského, nerozpakuje se nám předvésti jako cos velmi se zamlouvajícího toto padoušství. Potom se při-

hodí, že dívky našeho pitomce, vychovávané krutým způsobem, zle se zvrhnou, vyjma jedině, jehož ctnost jest nezbytna pro thesi.

Tuto Bourget vyhlašuje, smím-li tak říci, svoji podivu hodnou neintelligenci. Nejubožejší lidé na světě, jest-li v nich atom křesťanství, hrozí se člověka, jenž by nebyl pokřtěn. Toť nebezpečná obluda, jež je děsí. Mají pravdu. Ve společnosti považované za křesťanskou, nekřtěníci mají se zdáti jakýmisi křiženeckými zrůdami, zplozenými od inkub a ukazujícími se mezi lidmi, jen aby věstily nenapravitelné pohromy. Spisovatel nepravím povýšený, nýbrž *tradiční*, jakým by rád byl Bourget, a jehož mozkové závitky by se nepodobaly čuprynám sebraným v holičském krámku, byl by se aspoň pokusil ukázat *nápravníka* démonova v tajemné a děsivé zhoubě, již přináší. To by bylo bývalo tragické a krásné jako Pravda.

Etapa jest mnohem skromnější. Toť kniha, v níž jsou všichni na jedno brdo, počínaje osobnostmi, jež se chtěly učiniti mimořádnými, počínaje autorem samým, jehož jedinou originalitou se zdá býti, že přepínal podobnost sama sebe skýmkoliv. Takto se to končí, jak se dalo očekávat: přiřknutím veliké ceny Bonaldovy ctnosti a chabým ztrestáním neřesti. Celkem vzato, stojíme před sloupem spíše nebezpečným, v tom smyslu, že nedosahuje až na-

čisto nahoru a že část římsoví, již jest povinen pod-
pírat, musí se lehce prolomiti, aby se s ním setkala.
Myslím, že netřeba paží Samsonových, by se zbo-
řila tato architektura.

IV

„Dovedu nésti svůj kříž.“ Toto tak originální
slovo jest jediným slovem čistě katolickým z *Etapy*.
Toť svrchované úsilí Bourgetovo. Bylo by nespra-
vedlivo a kruto žádati po něm více, tím spíše, že
jest proneseno „jemným stvořením“, s kterým se
dozajista setkáme v každém románě Psychologově.
Katolicism ostatně, poněvadž se chtělo něco kato-
lického, byl by byl nemožný bez ní. Nelze si po-
mysliti románů od tohoto autora, aby udávalo směr
a rozhodovalo stvoření bez jemnosti neb bez peněz.

Slovo peníze mi připomíná velmi vhod, že jest
čas dáti výhost náboženství zcela bez nádhery a
zabývat se rozhodně solidními názory filosofic-
kými, k nimž bylo až dosud záminkou. Příležitost
vrátiti se naposled k vikomtu de Bonaldovi.

Jest známo, že tento šlechtic opíral všechn řád
sociální o křesťanskou Rodinu *nepřetržitou*, to jest
o Aristokracii. Idea prostá a krásná, ale staletá, a
kolikanásob! jižto Bourget byl oslněn. Tento ne-

šťastník, neutěšitelný, že přišel na svět jako syn školovcův, když přece Pán Bůh tak snadno ho mohl stvořití vikomtem nebo arcivévodou, velmi šťastně rozšířil tu nauku.

Poněvadž celkem nejde než o „princip nepřetržitosti“, proč by nebyli po svém urození i školomety, byli-li školomety s otce na syna a zvláště získali-li si slávy, že shromáždili slušnou zásobu vzácných kovů? Neboť ten jest rozdíl mezi urozeností dávnověkou a moderní, že dříve kladli životy na bojištích a nyní se ukládají zlaťáky do železných kas.

Tato otázka jest velmi náležitě vysvětlena naším autorem. Máť slova, výkřiky diamantové, smím-li tak říci. Třebas: „Značná suma nebudiž vyplácena předem mladému člověku bez kapitálu.“ Ach, to se naň podívejme! jak říkal Renan. Kdyby šlo o starce, mimochodem řečeno, věřte mi, že by to bylo přísně totéž. Když Ferrand, školomet bohatý a tudíž bonaldovský, půjčuje tak velikodušně pět tisíc frankův zoufalému synu chudého školometa, buďte ujištěni, že autor dříve než kdokoliv ucítil nesmírnost tohoto hnutí a že si řekl sám ve vhodném stylu: „Drahoušek ten nikdy takhle neprohlupe!“

Od strany 185. až na stranu 187. čteme jisté místo o šecích a jak se upotřebují. Zasní se se

o tom a doporučuji to pozornosti filosofův.

Pavel Bourget a šeky! Toť příšerno tomu, kdo ho znal před sedmadvaceti lety v ulici Guy-de-la-Brosse. V té době nemluvil o „staleté zkušenosti ve svých nebožtících“, bizarní haťlanina, jíž by se byl zděsil, a nepamatuji se, že bych ho byl slyšel vyřknouti toto: „Nemohu žít bez svých nebožtíků“, slovo, jež by snad bylo vznešené, kdyby se vztahovalo na dogma o Obcování Svatých, které však v onom jiném významu filosofickém jest děsně nesmyslné.

Ubohý Bourget! Proč se nechtěl zpovídati tehdy, když byl bez peněz? Bude-liž mu dopřáno nyní, by se plazil ku pokání s touto hroznou vlečnou koulí?

Zcela na konci jeho mizerné knížky přicházíme k větě, sloužící mu za závěrek, kteráž bude čtena supějícím hlasem jednoho večera děsu, až čtyři úhlové světa budou jeden oheň: „Můžete založiti rodinu buržoasní, poněvadž nejste z první generace. Třeba jich několika.“ Mají-li tato slova jaký smysl, znamenají, že dvěma chudým není možno ani dovoleno zploditi *Světce* a rozšířiti tak království Ježíše Krista.

Tyto věci, Bourgete, nejsou v Evangeliu, ani v devatenácté kapitole svatého Matouše, kde se mluví o „kleštěncích, kteří se sami vyklestili, aby získali nebe“.

**Kdekoliv jest nějaký pítomec,
jest nebezpečno.**

Po těch, kteří předcházejí, zbývají už jen výškrabky, a třeba neohrožené srdnatosti, bychom se tím zabývali. Bylo to již záslužno, jak záslužno! Považte, že křesťanu, jenž myslí, spiritualistovi, lidé ti nemohou býti než mátohami, viditelnými formami neviditelných bytností, i lze se s jistotou domýšleti hrozné přítomnosti za každým z těchto přízrakův.

Zkuste třeba shrnouti Coppeého nebo Didona, zhustiti, zpevniti úsilím nadpřirozeného rozjímání tyto mrákočné a šalebné stíny lidské. Bude-li vám dopřáno této veliké moci, nabudete jakéhos takéhos poněti o těchto strašných chlapiskách: pravdivý Brunetière, racionální Huysmans, Pavel Bour-

get v myšlence Boží! Nedohání-liž to člověka, by utíkal křiče hrůzou? Po celou tu dobu, co jsem o nich mluvil, snaže se vysvětliti jejich mučivé knihy, děsně jsem zakoušel, důvěrně s nimi obcuje, Bůh to ví! Nuže, mám jich dosti.

Ostatně těch, kteří zbývají, nebylo by možno bez nesnesitelného nadužití metafor nazvat „sloupy“. Nanejvýš sloupky nebo pouhými okapovými troubami, končícími ve stoce. Udávají mi Drumonta a několik jiných téhož rodu. Rachá. Nejprvé nenáležejí do žádné literatury, ani ne do mulí. Potom, kdyby se mi bylo zabývatí politikáři, kam bych se dostal, a jakým neřádem by se stala má kniha? Bylo by třeba jmenovatí Artura Meyera, Cassagnaca, Rocheforta! To by bylo neslýcháno!

Přece však přiznávám, že moje sloupořadí jest nevalně početné. Nemohu za to. Připouštím též, že moji převzácní sloupové jsou nestejně výše, že se někteří naklánějí nebo se bortí, ano že u některých nelze ani vysvětliti jich rovnováhy. Ale nevychvaloval jsem s nadšením této architektury. Neřekl jsem, že jest s to, by odolala uraganům a cyklonům. Moje na výsost skrovná úloha jest sotva úlohou fotografovou. Domluvme o tom.

Henryk Sienkiewicz jest vzteklý Polák. Ani dost málo nebyl znám ve Francii před několika lety,

a jediný román mu získal rázem úplnou, ohlušující proslulost. Mám před sebou exemplář z r. 1901 a čtu na něm: *Dvousté sedmnácté vydání!* Dnes už asi překročen počet tří set.

Tento rajský úspěch a dosud nespatřený, jakého nedosáhl ani Zola, bůh potištěného papíru, lze vysvětliti jen neslýchaným sploštěním soudobé intelligence a zároveň vesnou křesťanského sentimentalismu. Ach, vím, že by byla slova ta sama svatě potřebovala, abych je vysvětlil, ale mají aspoň hodnotu rčení záporných a toť dosti, aby se pochopila.

Obecně lze říci, že každý nesmírný úspěch knihy, právě tak jako každý velikolepý zdar v průmyslu jest jakýsi protestantism. Každá kniha hloupá jest protestantská, a čím jest katoličtější, tím jest protestanštější. Hloupost jest mnohem hlubším zapřením, než si myslíme, rovným a soupodstatným ve své hloubce s kolosální neřesí Mammony americké, která vkládá do zavřené ruky nějakého troupa živobyť pět set tisíc lidí.

Quo Vadis? dobylo si četných obdivovatelův v katolickém kléru francouzském a našli se kněží, kteří je citovali na kazatelně, zároveň co je propagovali pastoři nebo kazatelé protestanští. Nemožno si pomyslíti potupnějšího zavržení. Jest tam jakýsi svatý Petr a jakýsi svatý Pavel, vypočítaní

ne-li uvědoměně autorem, tož aspoň polskou vrozenou hloupostí tohoto nešťastníka, aby opojili zároveň moderní katolíky i heretiky i schismatiky i židy a modláře. Není-li toto házením Chleba Andělův a Chleba Synova psům, o němž se praví v Próse o Nejsvětější Svátosti, vzdávám se již dnes smyslu slov. Nuže jest asi devět set devadesát devět katolíkův na tisíc, kteří jsou přesvědčeni, že Sienkiewicz jest mocným sloupem veškeré Církve.

Po tomhle, o kom že hodlám ještě mluvit? Jsem opilý nudou, přehluboce skleslý. Označují mi dvě knihy, jichž pouhé tituly mi vyvracejí čelisti: *Kampaň národnostní* od Julia Souryho a *Náboženská Krise* od Otce Vincenta Maumusa.

První, bývalý žák Renanův, byl nedávno mezi nepřáteli křesťanství jedním z nejsmradlavějších. Pravím-li smradlavý, mluvím jak jen mohu nejpresněji. Žádné jiné slovo nenahradí tohoto. Stránky tohoto autora doslova smrdí. Připomínám si jakýsi *Život Ježíšův*, uveřejněný asi před pětadvaceti lety, v němž Vykupitel byl *vysvětlován* nejpodleji svatokrádežnou fysiologií. Toto rouhání talovitého a pitomého felčara nebude nikdy překonáno.

Nemám věci té po ruce, ba myslím, že jest ne-

bezpečno přechovávatí takové neřády, ale dosly-
chám se, že autor předváděl *Genia* jako hanebnou
nemoc končící se děláním pod sebe. Nuže když
překypující zdraví tohoto myslitele a nesmírná bla-
hosklonnost mu nedovolují uviděti v Ježíši něco
jiného než „genia“ (!) vidíte, kam mířilo toto mu-
drování nepomyslitelného blbce.

Bylo to méně výkalové, chcete-li, než Voltaire
vysvětlující svéhlavou zácpou tento DAR BOŽÍ; ale
klinikářská nebo amfiteatrální fysiologie a fraseo-
logie obludná, jež z toho tekla — tak jako odporné
kapaliny z těla na pitevním stole — svírala úzkostí
z čehosi ještě ohavnějšího...

Hle, tedy jeden z těch, kteří si osobují držeti
Církev a o které se ubohá Církev míní opíratí.
Kdyby se aspoň tento Soury mohl nazvat *konver-
titou*, bylo by třeba, abychom si potlačující výbuch
řevu uvědomili, že Náš Pán ho přijal na milost,
přes jeho urážky, nebo spíše pro tyto urážky. Ale
to bychom byli na omylu. Proti němu Coppeéové
a Bourgetové jsou Longiny nebo Abenadary ohro-
menými na Kalvarii a Huysmans jest Dobrým Lo-
trem ukřižovaným, majícím „dnes“ býti přijatu do
Akademie Ráje.

„Dle mého soudu, praví, subjektivní zjev zvaný
svědomí jest obecným vlastnictvím protoplasmatu

protofytův a protozoérův právě tak jako buněk sdružených ve tkaniva u metafytův a metazoérův.* Jest nesnadno býti jasnějším, zřetelněji přísahati na katolicism, že ano.

Jiný citát, méně sic vědecký, ale stejně přesvědčivý. „Věda zhrdá tak jako potupným otroctvím, opilým helotstvím těmito slovy „nadpřirozeno“ a „zázrak“ ... *Necháváme nadpřirozena DIVOCHŮM a BARBARŮM.*“ Hrdý logik, málo odlišný od Brunetièra, který tkví v kůži Souryho, chce katolicism bez dogmat a bez svátosti, to jest katolicism tožný s protestantismem. Věru Církev jest statně podpírána, a lze pochopiti jásoť jejích velekněží. *Major sycophanta in vita sua suffulsit domum et in diebus suis corroboravit templum.*

Jest to tak krásné, že byste se na mne hněvali, kdybych necitoval ještě těchto neporovnatelných blbsteť: „Když atheista nevěří v to, v co věří jeho bratři, není to z pýchy, nýbrž z *pokory (!)*; poznává lépe hranice své intelligence (*sic*), slabost svého rozumu, hloubku své nicoty.“ O dvacet řádek dále: „Nepřál bych si blažené věčnosti, jíž by mi bylo propůjčeno darem jakési milosti** a neskonaleho

* Slečny, byl by řekl Barbey d' Aurevilly, kterého ze všech těch pánův byste si namluvily? Byly byste nevalně zaujaty pro protofyty či živě pro metazoéry? Volte si.

** *Propůjčiti darem!* Frančina nacionalisty a pilastra.

milosrdenství a kterého bych si byl neuměl dobýtí... Přiznávám se, že vůbec neznám zoufalství atheis-tův, o němž mluví Pascal. Vím, jak jsem bídný, ale *vím též, jak se minouti bez Vykupitele.*“ Bůh budiž požehnán na věky, ať se vše shroufí, takové vzory pokory se nikdy neztratí! Přece však se pokuste představit si koliku tohoto filosofa, až zví jednoho dne, že Vykupitel se nemohl minouti bez něho.

Ještě několik řádek, zapřisahám tě, ó potomstvo Psa Alkibiadova!

„Mé tělo bude zaneseno do farního kostela, jak jsem vyslovil přání ve své závěti, a již předem vzdávám *pokorné* díky knězi, jenž dobrotivě bude čísti před marami, na nichž budu odpočívati, modlitby za zemřelé. Ale ať se neopakuje, že i já jsem přijal poslední svátosti, neboť jsem neschopen tak veliké *svatokrádeže*(???). Neboť přijde-li, ať v agonii nebo PO MÉM SKONU(!), kněz až ke mně a bude zdánlivě vykonávati obřady Posledního Pomazání, protestuji předem... Náboženství dle mého *skromného* mínění záleží méně u víře v dogmata a ve zjevení než v životní kázni, v mravném svědomí generací ztvárněných tradicí Církve katolické, apoštolské a* římské, Církve, v níž jsem se zrodil a v níž také zemru.“

* Tato spojka, užívaná jediné u lidí *přeskromných*, není přípustna v oficielní řeči Dvora římského. V řeči p. Souryho to jest něco jiného.

Podivuhodný závěrek! — Jsem srdcem se všemi bludaři a rozkolníky, jichž věkovité vývratky jsem právě před vámi znovu zpolýkal; ale přec si činím naději, že scípnu v lůně Církve Římské, již držím jako pevný sloup.

Zbožné duše mi budou vděчны, že jsem jim rozebral půvaby tohoto sloupku do zábradlí.

Přikročme k otci Vincentu Maumusovi. Už dlouho pláči nad Domem svatého Dominika, stavším se tak snadno nekalým místem, ihned po Lacordairovi a v šlépějích jeho nauky. Strávil jsem část svého života, nejlepší možná, vypravováním necí tohoto starobylého řádu, jenž býval Řádem Svaté Panny před půl tuctem věkův, když někdejší Didonové, velmi účeliví pod mocnou tehdy rukou svých představených, uplatňovali se pasouce ve pře a čistíce klášterní záchody.

Když se ví, co byl otec Didon, jest hrozno se tázati, co asi jsou jeho oškrabky. Otec Vincenc Maumus opravdu děsí. Když jsem úpěnlivě prosil, bych byl osvobozen od tohoto obávaného pitomce, přišlo mi na mysl, abych tu jen opsal bez komentářův několik odstavců z výborného článku p. Demolinsova v *Pays de France*. Tato revue, vydávaná v Aix-en-Provence jest z nejlepších, jaké jsou, a p. De-

molins jest jakýmsi divem. Tvrzení, jež se nebude zdáti přemrštěným, zví-li se, že jde o moderního katolíka, schopného *rozeznávat* a *býti mužem*! Uprímně řečeno, nevidím jiného, alespoň v tomto stupni povýšené intelektuality.

Kdybychom byli v době normální, neváhal bych předpovídati p. Demolinsovi v krátkosti neobyčejnou budoucnost. V naší době mu nemohu prorokovati leč hanbu a trýzně. Čtu tohoto spisovatele tak jako se pívá silné víno a dumám o zaslouženém osamocení takového myslitele.

„*Náboženská krise* jest psána dominikanským řeholníkem *ne vyklouzlem* — toto podotčení se mi zdá nezbytno — a jest vydána se schválením představených Řádu. Jest tedy povinna býti dílem muže, jenž celou bytostí věří a žije dle víry; otec Maurmus mimo to ujišťuje svou podrobeností Církvi a svou katolickou vírou. Ale kromě tohoto prohlášení — *formulovaného*, jak se říká v řeči soudní — nesnadno naléztí úplnějšího nechápání tradic, ducha, kázně Církve katolické. Kniha celá jest ostatně psána s tou učeností a tou logikou, jakou se po výtce vyznačují řeči na veřejné schůze. Toť opravdu jediné možné vysvětlení takové ztřeštěnosti, viděti v tom literární zplod pro volební období. Ke cti Řádu svatého Dominika, chci v tom raději viděti dílo nějakého balamuty než dílo pitomcovo;

ale ať tak či onak, ocitáme se před tímto znepokojivým dilemmatem: Tato bytost, jíž se dostalo kněžského zasvěcení, jest buď hlupec nebo člověk nepočestný.

„Vím dobře, že takové ocenění jest spíše palčivé, jsouc pronášeno laikem o knězi. Ale na mou věru toť vše, čeho si zasluguje tato kniha. Usudte sami. Otec Maumus, když byl prohlásil, „že třeba býti ze svého věku“ (pravý opak *nolite conformari huic saeculo*), odhaluje nám, že Církev jest v úpadku, poněvadž nesledovala „pokroku“ a vývoje myšlenek. Aby se jí vrátila moc na duše, dlužno jejím sluhům mluvíti řečí, která by nestrašila jejich posluchačův; dlužno, aby si osvojili jejich slovník a *jejich ideje*, dlužno, *aby srovnali své myšlení a své mravy s myšlením a mravy lidí, jež jsou povinni vzdělávati.**

„Nuže, jest dnes jedno obecně uznávané dogma: dogma „Práv člověkových“, velikých principův, Revoluce, Demokracie. Ať tedy Církev směle káže „Práva člověková“ a stane se demokraticko-revolucionářskou. Ostatně bývalé vládní soustavy bývaly hroznými stíhateli. Po „lítá staletí“ Středověku jakož i po „věky bídy“, jež následovaly, Církev byla štvána a stíhána všemi králi, všemi císaři, veške-

* Což slibuje slastné chvílky misionářům lidožroutských končin Oceanie. (Poznámka p. Demolinsova.)

rou šlechtou. Posléze jitřenka nových věkův jí přinesla pokoj a svobodu, a třetí Republika, realisující zcela úplně revolucionářské principy, dala katolicismu jeho definitivní nádheru. „Buďme tedy *oddanými sluhy* demokracie atd.“ Toť závěrek knihy.

„Zbytečno zdůrazňovati část historickou. Otec Maumus jest povinen, tak jako p. Floquet slavné paměti, čerpati svou učenost v Laroussovi. Přece však tam pominul překrásných věcí, jež by nám byl mohl vypravovati o hrůzách Inkvisice třebaš, alesluší se tepati blud metafysický. Nechť sebe hloupější, jest opravdu velmi závažný, již pro osobnost svého autora. Byl by zcela přirozeně vyšel z mozku Jaurèsova nebo Combesova; ale jest obludností dosud nespátřenou, napsanou knězem a mnichem. . . .

„Jest naprosto a přísně jisto, že dogma o Svrchovanosti lidu, Práva člověkova a Demokracie nejsou toliko podstatně protivny dogmatu katolickému, nýbrž i jakémukoliv pojetí náboženskému, a není možno, aby se shodovaly logicky leda s nejúplnějším racionalistním atheismem. Z čehož usuzuji též, že autor knihy, kněz a mnich, může býti jen nevěrec, nebo lhář, nebo hlupák. . . .

„S hlediska politického otec Maumus opoždjuje se hrozně. Nikdy nepožívala Práva člověkova tak malé důvěry. . . Demokratické kněžstvo jest nejhorším křížem katolicismu. Jedna formule Lacor-

dairova, zamilovaně citovaná Maumusem, zasvěcuje nás v duševní nízkost takovýchhle lidí: „Svoboda náboženská tím, že se ctí všechny kulty, jež nejsou *nemorální*.“ Nezapomínejme nikdy, že to kněz mluví. Jsou tedy kulty zároveň *falešné* i *morální*! Blud může býti někdy, ba často, MORÁLNÍM dle Lacordaira a dle Maumusa! Třídění náboženství dle *morálnosti*! ... Ah, ti *kněži-buržoové*! Zkuste si představití takovéto monstrum: Kněz určený podstatně, aby zosobňoval bytost výjimečnou a byl hlavou, dychtí se státi nikoliv „služebníkem“ v evangelickém smyslu slova, nýbrž lokajem demokracie, to jest luzy. Otec Maumus zamýšlí obětovati svoje kněžské důstojenství žádosti, by obracel nevěřící, svedené takovou měrou plochosti. I tady se mýlí nesmírně. Již instinktivně člověk následuje hlavy a má víru v divotvorce; co může učiniti nejvíce pro dobře vycvikovaného lokaje, jest dáti mu štědré zpropitné. Ale i tato nemotorná žádost, honiti se za spásou duší cestami novými, jest ku podivu podezřelá.“

Povězme stručně: otec Vincenc Maumus, jak se velmi pravdě podobá, jest poloujidaš a nesporný blbec.

A potom ? jak mi říkal kdysi starý dřímavý farář, jemuž jsem se zpovídal z ohavností beze stylu

ze svého mládí. Potom? Nuže potom nic. Jest konec. Malé sloupořadíčko jest přetrženo. Snad byste nechtěli, abych vám mluvil o tom drahém *sloupě přelomeném*, který se zove Leo Taxil.

Bylo by příliš laciným triumfem připomenouti, že když asi před patnácti lety byl i tento hrozný dareba s poctou přijat Lvem XIII., který ho otcovsky povzbudil k zachraňování Francie, já SÁM jsem uviděl a mohl říci, jak byli všichni strašně obluzeni. Více než kdy byl jsem při tom nazýván Pamfletářem, Chrličem urážek, zarytým Fanatikem, přirážejícím násilně a nespravedlivě vrata Církve na tvář lidí dobré vůle, příchozích z veliké dálky atd. atd. . .

V této chvíli zazdívá se Konklave a noviny píší o obědě kardinálův „dispensovaných od postních jídel po dobu konklave“. Spíše bychom očekávali, že se zdržují a přísně postí na podporu modlitbě *sine intermissione*, a rozmýšlím si, že mezi těmito jedlíky by bylo nesnadno nalézt jediného, aby byl přesvědčen, že volba nového Papeže bude z *Ducha Svatého*. Na tom nezáleží. Bůh, jenž dopouští, aby jeho Svatí byli vstavováni na jeho Oltáře od kongregace svatokupcův, může věru i dopustiti, aby jeho Náměstek byl zvolen s okázalostí krmenými politiky.

Chudí tohoto světa — a to bude můj závěr —

jsou povinni prosíti se slzami, aby tito Hodnostáři mimořádně shromáždění, by konali „čeho nevědí“, * byli osvíceni a zvolili Papeže, který by posléze uvěřil, prve než by to rozhlásil po vší zemi, že *zli stromové nemohou nésti dobrého ovoce.*

Lagny, 4. srpna 1903.

*** Jesus autem dicebat: Pater dimitte illis: *non enim sciunt quid faciunt.* Dividentes vero *vestimenta* ejus, miserunt sortes. Luc., XXIII., 34.**

Má kniha se končí a měl bych tu přestat, neboť látka jest vyčerpána. Přece však jsem myslel, ježto Evangelium trvá stále, že po urážlivém hoštění Fariseův Ježíš Kristus rád by si odpočinul v skrovném příbytku Publikána Poesie, na kterého by se Konvertité, kteří se mají za vyvolené, nechtěli ani podívat.

POSLEDNÍ BÁSNÍK KATOLICKÝ
JEHAN RICTUS

z Nočního Brasera

Jsem vyškrtnut ze společnosti..., individuum odlišné
ode všech ostatních, jež pracuje
v poesii :

.

Práce mého stavu každý
nenávidí, jsem plakát Bolestí,
jsem Umělec, Snílek, Prašivec
Demokracií.

Samomluvy Chudého.

I

Ještě tento po Verlainovi. Katolický básník, aniž
by to věděl a aniž by ho kdo v něm spatřil kromě
mne, ale poslední, bez jakékoliv pochyby. Nikdo
nyní nepůjde již touto branou.

Uzřel jsem to poněkud lépe, když jsem četl po
třetí nebo po čtvrté *Samomluvy Chudého*,* jež se
právě znovu vydávají s překrásnými ilustracemi
od Steinlena. Tyto obrázky mi velmi napomáhaly.
Prazvláštní umíněnost tohoto umělce, s níž před-

* *Les Soliloques du Pauvre*, par Jehan Rictus, Edition nouvelle, illustrée par Steinlen. Paris, Sevin et Rey.

vádí v každém okamžení tvář nejžalostnější, přinutila mne, bych si výminečně vzpomínal na Člověka bolesti a hanby, jenž vykupuje svět.

I pochopil jsem teprve tehdy — vnímám jako dobytče a zdlouha, jako lenochod kráčím k rozlišení — zlomyslnost nebo omezenost jistého velmi zbožného Belgičana, jenž mi pravil přede třemi roky: „Váš Rictus jest rouhač a svatokrádežník, jenž si osobuje věrnou podobnost s Naším Pánem Ježíšem Kristem“. Toto dítko od Mosy nebo Dyly bylo přesvědčeno, a chtělo zvláště jiné přesvědčiti, že básník *Strašidla* „pracuje ve spasitelství“ a že tak se vysvětlují jeho úspěchy na Montmartru, kde, jak známo, tolik se žízní po spáse. Ó ty ubohé úspěchy přeubohého velikého básníka, jenž nucen každého večera říkáti své verše v krčmě před *stravníky*, aby si vydělal na chleba. Své verše, z nichž některé náleží mezi nejkrásnější, jaké kdy byly napsány! Ba zdá se, že dnes nechtějí jich již ani v krčmách. Nemá to pikantní příchuti dobrých sviňstev.

Pravdou všech dob jest, že Ježíš pláče v hlubinách takových duší, že tam pláče opravdově, dlouze, svými největšími slzami a že se tím posléze i tvář shněte v jakousi *podobnost*. Pravdou ještě jest, že Jehan Rictus našel jednoho dne ideu neocenitelné hodnoty, jež jako by s nebe spadla. Jeho *Strašidlo*

nemůže býti srovnáváno. Toť zcela něco jiného než vše ostatní. Existuje v poesii, tak bolestné a tak dlouhé zaúpění, tak naivní, tak důvěrné, tak rozrývající přiznání utrpení a bídy, tak hluboký vzlykot? Ničeho o tom nevím a pochybuju. Snad tento neobyčejný nářek čerpá nyní část své síly z neústupnosti, s jakou se vtírá do očí podoba Bědovatele v ilustraci stránek. A přece nikoliv; pocítovala se již tato síla, a právem myslím, že se pocítovala úplně celá. Jest tu jiná příčina, v propasti kotvící, i chci se pokusiti a vystihnouti ji.

Jehan Rictus jest jednou z těch oblud melancholie a soucitu, jež neznají Boha a jež zmírají láskou k Bohu. V tom jest vše. Úkaz ten není příliš vzácný. Snad jest i více takových individuí, avšak žádný není básníkem jak on, byť zcela po jeho způsobu do nejkrutější bídy byl pohroužen. Když jsem řekl: láska k Bohu, samo sebou se rozumí, že nemluvím o lásce k jakémusi Bohu, k Bohu totožnému s Bohem „dobrých lidí“ nebo kurevníků, ale o lásce k Jezu Kristu, o té, již slyneli Světci, o lásce, jež působí, že mužové pláčí jako pláčí malé dívky a jež nutí nezkrotné a nezdolné, by poklekali do bláta...

Oh! vím, že vše to jest nadpřirozené, a že třeba věřiti v nadpřirozeno, bychom to spolkli! Ale proč by se mi zakazovalo, bych neviděl nadpřirozena

ve velikém básníkovi, jehož zřejmě kromě Slabých, Pokořených, Trpících, Zmořených nic nezajímá? Nelze ničeho namítnouti; tento vše opustil, *i své jméno*, jež by bylo jmenem velikána tohoto světa, kdyby byl chtěl, a to proto vše opustil, jen aby následoval Ježíše do středu bídných, by ho tam spíše vyhledal... A poněvadž na žádného člověka tolik se nedopouští, by hledal marně Bohočlověka, hle, opravdu se s ním setkává po půlnoci v koutě jakési ulice: „Ach! Ušlechtilý!... ach! Milovaný!...“ Jaká to samomluva tohoto Chudého, zmírajícího únavou a vysílením na *mlčenlivé* Tváři Kristově!

A Ježíš Kristus odešel
beze slova, jímž mne mohl potěšiti.
S tváří tak rozoranou
a s bulvami očními tak zarmoucenými,
že si budu celý život na to vzpomínati.
A v okamžiku tom den vzešel,
i zpozoroval jsem, že Člověk Bůh . . .
to já byl, když jsem nehnutě přitisknut
prodléval před zrcadlivými dveřmi vinárníka!

Jaké to rozrušující a zázračné rozuzlení!

Prosím, by se mi dovolilo uvést neobyčejný list, jež mi napsal Jehan Rictus r. 1900, krátce po uveřejnění *Nářků (Doléances)*, *Nových to Samomluv*, špatně mnou posouzených. Vyčítal jsem mu hantýrku a jisté způsoby řeči, jež jsem shledal příliš prostými. Zříkám se ze srdce rád této kritiky, zůstavši ostatně mezi námi. Zacpán tradicionelní rhetorikou a zbožnými formulemi, jichž jsem nikdy nedovedl úplně střísti, klamal jsem se dokonale, a přál bych si dnes se z toho skvěle vyzpovídati.

Vizte tedy velice zajímavou odpověď toho, jež jmenuju s jistotou Posledním Básníkem Katolickým :

... Můj jazyk jest děsný, pravíte.

Proč pak? Protože užívám slov, jež nejčastěji jsou blíže kořenům řeckým a latinským než často promlčená slovíčka obyčejných básníků. Toto se nedá zapřítí a jste příliš dobrým linguistou a etymologistou, než abych na to kladl důraz.

Ba nad to přiznáte jistě, že Jazyk Francouzský není neproměnný a že nedosáhl své úplné dokonalosti. Stokrát jste to napsal, že byl zohaven a zpizděn žurnalismem a naturalistním románem. Malebnost slov jest vymočena, smyta a zničena novinami a naturalistickou literaturou. Jsou slova, výrazy, jež se staly pravými mrtvolami... Kterak nahraditi jistá slova, jež vymačkali až na slupku a břečku, když se neobrátime a nebudeme čerpati u pramenů, byť i na hnojišti Jazy-

ka, jakým jest Hantýrka, nechť se říká, co říká? V hantýrce, spojené s národními úslovími a s obrazem neméně populárním, vždy a vždy dramatickým a uchvacujícím, u čerta!

Balzac napsal na to jednu nebo dvě stránky (*Incarnation de Vautrin*), jež o tom více vypravují, než jak bych já dovedl, a jež pochodněmi ozařují a nadbytečně ospravedlňují mé pokusy. Což už to věru není odporné, vidíme-li ustavičně rýmovati *etoile s voile* nebo *toile, alcyon s rayon*? Tato nepřetržitá Niagara Romantiků a Parnasistů způsobuje právě takové dávení jako naturalistické čurání. Přiznáte snad umělci právo, by maloval materiálem, jenž se mu líbí. Což Rabelais, bedliv jsa všech poměrů, neukoval si jazyk skvělý a necudný, jak s bázní pokusil jsem se sám sobě vytvořiti?

Co v tom špatného, když slůvko nebo výraz nejsou parlamentární, klasické, salonní nebo ze slušné, lepší společnosti, a přece vyjadřují utrpení tak pravdivé, tak upřímné, že vám z toho v střevech hryže. Nuže, toho právě hledám. Vyjádřiti, rozvltniti, rozjitřiti, pohnouti, vzbouřiti.

Myslíte, že literární jazyk přijatý není stejně jargonem? A pak, kde jsou hranice dobré a špatné frančiny? Kdo je upevnil? Jest jazyk ustálen? Zdá se mi, ku příkladu, že jazyk Brantôma nebo Montaignea jest malebnější, nenucenější a chutnější než frančina Racinova. Proklejte mne, chcete-li, avšak takové jest moje smýšlení. Jest-li jazyk francouzský ustálen, jest mrtev a to by bylo jednou z příčin francouzského úpadku.

Ošklivím si ono tak zvané velké století. Vypilovaný jazyk té doby značí toliko nepatrnou etapu Protestantismu. Vytvořila výraz salonní. Říká se *i n* (hrud) místo *t é t o n* (prsa, ňadra, cecík), což jest věru přirozenější. Nuže, lid podržel „prs, cecík“ a mnoho jiných slov, jež pocházejí z čisté frančiny šestnáctého věku — nejkrásnější to frančiny, již se kdy mluvilo.

A potom píšete mi o hrozném dojmu, jakým na vás působilo moje odlišné psaní. Avšak nehledám nic jiného, než abych vyvolal strach a hrůzu. A hle, cíle mého jest dosaženo. Záleželo na tom, by Buržoové tušili bolesti, jež způsobují, zločiny, jichž řev dusí jejich pokrytectví a jejich egoismus, strašný osud, jaký připravují Neznámým, jež rczdrcují, a kterak bych to mohl vykonati, kdybych nepoužil slov, jimiž mluví rozdrčení?

Trvám na svém. Bylo nezbytně třeba, aby básník, užívaje starého kadlubu, rytmu, dáte-li tomu přednost, znovu našel, poněkud jej modernisuje, žalostný výkřik Eustacha Deschampsy :

Peníze sem! honem peníze!

Vyčítati by se mi mohlo leda to, že jsem zkrátil verše a psal jistá slova s poruchou výslovnosti zemdlených, bídných a změkčilých. Avšak i tu dbáno bylo správnosti a nemohu se spřáteliti s myšlenkou, že by to vedlo k vážným stížnostem. Kterak že! já že si nevážím jazyka, já, jenž jsem trápen krutou potřebou, bych se dostal k jeho prameni, k jeho chuti ostré a naivní! Tohle, u ďasa, nemá pranic dělati se zolovskou blennorrhagií!

Zajisté poslouchal jsem hudbu rozprávek předměstských, tak děsně posměvačných, tak resignovaných! Jest to dlouhá píseň žalostná, ustavičně ve strofách o 6, 7, 3 nebo 8 verších, a tyto verše jsou stále osmislabičné: totiž časomíra, vzlet a svižnost starých básníků z l'Isle-de-France. Jest to podivné, avšak nutně pravdivé, a čím dále jdu, tím více se domnívám, že alexandrin jest rakví, do níž se klade francouzská Poetika.

A teď k nejnespravedlivější z vašich výčitek. „Chcete se líbiti“, píšete mi. Já? Líbiti? Jaktěživ nikdy. Chci býti slyšen a pochopen, což není totéž.

Kdybych se chtěl líbiti, změnil bych svou formu i pro lid, neboť často slyšel jsem dělníky, ani tvrdí, že „se to nehodí“, „že to není slušné, náležité, přiměřené“, a že „dělník takhle nemluví“. Když zavře doma za sebou dveře, tituluje svou ženu a svou dceru kravou a kurvou; avšak venku nynější dělník, tak zvaný osvícený, vyznává čím dál tím více Josefa Prudhomma, jenž se roztřepil v něm do nekonečna, a nechce, by on, volič nebo člen kteréhokoliv komitétu, byl podezírán z takového způsobu mluvení. Tento občan dal by bezpochyby spíše přednost hantýrce parlamentu a veřejných shromáždění lidu . . .

Nikoliv, nepokouším se o to, bych se líbil. Naopak zápasím bez oddechu proti s l u š n o s t n í m předsudkům a proti žurnalistické prašivíně. Prokažte mi to přátelství a čtěte mne znovu a uvidíte, že pod touto populární formou překypuje a propukuje každou chvíli theorie individualistní a aristokratická. To není nikterak tolstojovské. Říci, že nejsem soužen prudkým soucitem, bylo by falešno. Přeju si arci toužebně, když řežu, bych se zastati mohl Roztříštěnců, těch, kteří jsou, jak pravíte „ve tmách“. Avšak vědomě chci býti při tom poslušen tradicionelního poslání Aristokrata, záležejícího v tom, že hájí Lidu proti jeho nepřátelům a dle potřeby proti němu samému. Historie mi přisvědčuje v osobách Paladinů neb Rytířů.

Mythus o vdově a sirotkovi jest vzkřísiti. Nechť vám to jest sebe podivnějším, to si беру za úkol. Jenže pro takové poslání jest mi třeba samo sebou sestoupiti do žump výkalových, kde ječí a vřeští a pustoší se dav, a jestli, odtud vycházejí, zachráním jenom Jednoho, Neznámého Aristokrata, tento zaslouží si světla a života a můj pokus nebude bez užitku.

Nikoliv, nechci se líbiti, sice vydělával bych hodně peněz, využítkuje svého jména a měně svůj genre, prodávaje se jako

kterýkoliv Aristide Bruand, hudlaře po kavárnách nebo feuilletonuje v časopisech. Dostával jsem nabídky podivuhodné, ale odmítl jsem vždycky a umíněně budu pokračovati v tom, čeho jsem se podjal, nechť se přihodí cokoliv, nechť se mi předkládá cokoliv... A s tímto systemem, a tomu, prosím vás, věřte, neprotahuju se v hedbávu a parfumech.

Jakže! Vždyť právě Dogma Práce bez Lásky hodlám na pranýř vystaviti v jazyku lidovém, dogma tak drahé kapitalistům a Zolovi, a vy byste mne za to káral? Žádám vás, byste si znovu přečetl v N á ř c í c h „Pašť“ a řekněte mi, zda jsem nedosáhl účelu, jež jsem si předsevzal, totiž: vylíčiti, vyjádřiti stav služebnosti a naprosté zhovadění moderního Heloty, jakým jest dělník průmyslový, zbědnělý a mechanický Dítka Náradí a Stroje.

Jakže! nikdy zneuctění Člověka, mého bratra Otroka nedosáhlo takového stupně, ba a zvláště ani ne ve Starověku, a já neměl bych práva, ani tolik láskyplné síly, bych to předvedl na oči? A bych nepostavil proti triumfujícím threniím Buržoů, kteří vyjí slávu Pokroku, Práci atd., tuto prostinkou malbu, jež takto hovoří: „Hleďte na ten svůj pokrok! Hleďte na svého dělníka! Učinili jste z něho dobytče, bytost, jaké ještě žádná civilisace nikdy nezplodila. Vida, tedy principy z 89. propadávají se s veškerou velkohubou žvanivostí Homaisovou.“

A vy byste nechtěl, abych to pravil také drobnému lidu? Ale to jest nemožno, a úloha ta jest tak krásna, tak opojna, že raději bych při tom ztratil svou kůži, než abych se jí vzdal.

Buďte ujistěn, že jednoho dne dostanu do svých rukou, i s prostředky výkonnými, strašnou sílu lidu, a až se to někdy stane, zařídím se v ten způsob, že nenechám státi ni jediné zídky z buržoasní budovy. Všechno lepší, ba i návrat v barbarství, do jeskyně primitivní, než taková sociální organi-

sace. Dá-li Bůh, já osladím Buržoům ten jejich Pokrok, Práci, Spravedlnost, Rovnost, Svobodu, jak oni tomu všemu rozumějí.

Povím jim, zač toho lokeť, nechati hladem cepeněti prostosrdečné Umělce, vykořisťovati Dělníky tak, že je až na chodníky vyhazují. Já jim osladím Alkoholismus, Hlad, Šílenství, Souchotě, nehody na železnicích, výbuchy třaskavých plynů, hromadné střelení horníků, zabíjení, jež plodí jejich bohatství! Na mou čest měli by mi hned uříznouti hlavu, tolik spoléhám na to, že zničím v mozcích lidu velmi otupující mythus Práce! Býti nebezpečný jednoho dne! Jaká radost! Neopustí mne síla a trpělivost? ...

(4. října 1900.)

III

Myslil bych, že urážím čtenáře, — *svého* čtenáře, běda!, jenž mnoho jiných již musel spolknouti — kdybych se omlouval z délky tohoto listu. Zdá se mi, že mně nikdy nebylo posláno nic tak krásného, a opakuju to, nezbývá ani atomu z mých starých námitek. Posléze jsem pochopil! A s hantýrkou Rictovou s láskou se odedneška zasnubuju a přestávám se rozhořčovati několika slovy, jež se nenalézají ani v modlitebních knihách farníků, ani v eukologiích, jež jsem dal Huysmansovi, jež však budou možná tištěny ohnivými literami v mučivých missálech Ducha Svatého.

To vy, Jehane Ricte, to vy jste oním Strašidlem a vás snažně prosí Spasitel světa, toulavý a opuštěný. Nevidíte-liž, že vy jste jeho *obrazem* a že na vás s pláčem patří jako „na hádanku v *zrcadle*“? Nechť se to jednou pro vždy řekne v jazyku svatého Pavla, jenž byl apoštolem Pohanů, vlastně těch, kteří k vrhnutí ponoukali svaté z Israele a kteří byli v jeho dobách nesmírnou Sběří Lidstva.

Kterak nebýti teď katolíkem, když dávení působící a čtyřikrát stoletá zkušenost protestantismu dokázala, že není jiné možnosti býti křesťanem?

Když sem dospěl básník Poražených... Rozdrčených, Beznadějných... Bez polibků; Přežilých, Zrazených, Bledých a Opuštěných; básník, jenž sama sebe jmenuje Císařem Dlažby Pouliční, Knížetem Bitumu, markýzem Žalostným z Postel-Hledalů, hrábětem Třesonohým z Rumovišť,... Protoulalnoc,... otrhanec s hubou protaženou, úzkostžvýkal... nahlas-myslí; tento básník, jenž posléze nahání strachu, potkává přirozeně Naši Milou Paní Ztroskotaných. Bezpochyby bylo třeba této Matky a žádné jiné „Ježíši Kristu, jenž umírá hladem“. A teď jest to úplné, Potěšení zarmoucených přišlo, ničeho již nechybí Symbolu.

Tato strašlivá a úžasná kniha, jež se nazývá *Samomluvy Chudého*, v podstatě není ničím jiným než dlouhou výzvou, dlouhým zvoláním k mateř-

ské něžnosti a právě proto jest tak rozrušující.
HLUBOKÉ ÚPĚNÍ PO LÁSCE MATEŘSKÉ!...

Po dvakráte nemoha již dále vysílením, sepne ruce na prsou ; rozpřáhne je před sebe a pozdvihne svých očí k nebi, jako když kněz obětuje kalich:

Pane, můj Bože! hle, div nezhygnu.

Patř na mou trýzeň, jest velmi pravdiva ;

Potom, podpíraje se jimi o svá kolena bez odpočinku, přitiskne je na svá ubohá ústa bez chleba ; potom ještě, aniž by je odloučil, na znak klesá, by zkusil, zda neuvidí Utěšitele ve zlé té noci:

Čeho třeba říci ? Čeho třeba dělati ?

Nemám již síly ani k pláči.

Nevím, proč jsem na Zemi

a nevím, proč z ní půjdu.

Potom konečně nejvyšším a k výši vzlétajícím posuňkem obou rukou dohromady zkroucených nad klíční kostí, zatím co jeho tvář, úplně vzhůru zvrácena, úpí zoufale :

Pane, můj Bože, nechť tě to neuráží,

své srdce ti podávám jako Panna,

a potom maje paže sklíčené úzkostí,

těžké vesměrným neštěstím !

Ubožák ten jest tak bez sebe, že žádá „svobody“! sedmasedmdesátkrát mrzké a bezectné této coury svobody, již třeba násilím vzítí a vésti k loží kopanci, neboť nevzdává se leda prasatům nebo vražedníkům.

Potom nezbývá než umřítí. Dříve však rád by viděl Dům chudých, „kde by se našlo trochu milosrdenství“!

Dům, Pane, Krb,
kde by tě nehnali pracovati,
kde by nebylo lhůt platebních,
ani domácích pánů, ani vrátných,
ani domovníků.

To již by pak člověk mohl býti na Zemi,
strhaný, v haďrách a samotén, a když
cítilo by se, že přichází poslední večer,
jen do dveří by se strčilo a ... bylo by
možno se posaditi.

Když by se bralo za kliku,
nikdo by nechtěl věděti vašeho jména,
aniž by vám kdo říkal — „Co pak děláte?
Račte! Čím jste?“

.

Avšak kde by vám naopak pěkně řekli
— „Vstupte, vstupte, příteli,

učiňte si pohodlí, bratře náš,
poneste sem své vší“.

.

A v ložnicích
tam by byla lůžka s krajkama,
hedbáví... vata... podušky,
bílé ložní prádlo jako pro snoubence,
postýlky se zábradlíčky, ba i kolébky,
v nichž by mohli zráti maličtí;

Ano remlíky, ano kolébky,
k nimž bych usadil schválně
mladé osoby, švarné a švítorné,
roztouženě zpívající, brunetky a blondýnky,
jimž by se mohlo říci — „Maminko!“

Byl by to nový způsob Sester,
jimž by uloženo bylo, by vás uspaly,
a by vás pěkně potěšily
jako matičky,

.

- „Mami, to jsem udělalo a potom ještě tohle!“
- „Dobře, mé čuňátko“, by zněla odpověď,
- „Mami, to jsem dostalo a ještě tuhle.“
- „Dobře, můj smolíčku“, by zněla odpověď!

„Teď však již nemluvte,
již na to zapomeňte... již na to nemyslete,
a hleďte, ať usnete.
A zvláště se neodkrývejte.“

Můj Dům, hle, toť vše, můj Dům,
takový dormitář pro zdeptané,
kam by si člověk zašel, by se dal ošetřit
trošku dříve, než dokoná.

Báseň nadepsaná *Les Masons* (Domy), již končí se
přítomné vydání *Samomluv* a v nichž *Dům Chu-
dých* jest poslední částí, nebyla ještě vydána. Tulák
hledá *svého* domu mezi sto tisíci domy Paříže a
podivná mūra vás dusí, když vidíte tuto černou
silhuetu pobudy na pozadí staveb a temnot z roz-
ličných čtvrtí v dolní části stránek!

Právě to ukazuje Steinlen, a když jste se poza-
stavili před tím, byť jen na krátko, vytryskne vám
z těchto vidění cosi podobného agonii soucitu.
Hledá svého domu, tento chudý z nejchudších!

A od Charonny ku čtvrti Monceau,
když Lidé jsou v prostřed spánku,
hle, kterak bloudím sám se svým myšlením
a s tváří bledou s potůčky (slzí)!

Jaká to plavba! Jaká *Odysea*! Jaké *Lusiady*
zoufalství a hrůzy! Vidí domy rozmanité;

Jsou domy všeliké srsti . . . jsou věku všelikého,
jsou domy, jež nemají spousty poschodí,
a jsou, jež mají jenom první:

jsou domy spravované... zcela nové,
jsou vyfintěné i jsou veselé,
jsou domy tváří smutných jako vdovy,
jež nikdy, nikdy se neusmějí.

Když se toulám velkými čtvrtěmi,
vidím některé jak pevnosti,
s štíty obrannými, zámky, mřížemi.
Kdyby Ježíš chtěl tam vstoupiti,
pravě: „Vizte moji úzkost.“
Nerozmýšleli by se tuze, by ho zastřelili.

Jsou domy tak švarné a hezounké,
až řekneš sobě, marno lopotiti se,
střádat jmění v burských ořiscích,
nikdy bys tam nemohl se popeliti.

.

Co se týká čtvrtí Záchodních,
na předměstích, v okruhu městském . . .

.

Většinou jsou velká budoviska,
jež se viklají, tekou, pláčí, smrdí,
pravá kasárna plná domácností,
kde sídlí, ať cokoliv si mluví nasycení,
neštěstí ve všech patrech.

Malounké, ty nejsou ještě hnusné...
byť pokaženy... poboženy... zprašivělé,
myslili byste, shnilé pahýly,
vroubíci jícen pekelný...

Jemu však jest třeba jeho domu, toho, jež právě vylíčil a jenž nemůže býti konec konců jiným než Dům Zlatý, vzývaný v Litaniích, parabolicky vyznačovaný na všech stránkách Božské knihy, Jediný bez poskvrny, Plný Milosti, jediný, do něhož Bůh ráčil sestoupiti, když přišel k lidem, a jehož jsou všichni příbytkové země jen směšnými a bolestnými zpotvořeními.

To našel na dně své strasti: nesmírnou a pustošivou potřebu Té, již nomádští Věkové prohlásili Útočištěm, Věží, Archou, Domem zlatým, Branou Nebeskou, Hvězdou Jitřní, Spásou slabých, Těšitelkou a Pomocnicí a již křesťané jmenují zcela přesně desetkrát Královnou, nazvavše ji před tím jedenáctkrát Matkou.

„Zdá se, že zůstáváme po celý svůj život chudými, když nebyli jsme milováni svou matkou“, pravil mi tento veliký básník, poukazuje tím melancholicky sám na sebe. Pro něho býti zbaven něhy mateřské a býti bez domu jsou dvě ideje soupodstatné — a tak, aniž by o tom trochu věděl, jeho slova jsou nejhlubší exegese.

A hle, kterak tento chudý, jehož chtěl vytvořiti, tak srdcervoucí a tak rozrušující chudý *Samomluv*, tento úplný chudý, nuzný zvláště věrou náboženskou — v němž přece tyto dvě slévající se ideje hluboce jsou zakořeněny, takže v tělo a krev pře-

cházejí, — hle, kterak nemůže učiniti ani kroku
na ulici, aby nepotkal Ježíše Krista, jehož jako by
poznával, a aby nevolal tím neb oním způsobem
k *Marii*, již nezná.

Ano, jsemť já originál, dobré stránky
mám. Když ostatní tam leží v své posteli,
Míláček prochází se s Madonou:
s Naší Paní Ztroskotaných!

.

Tehdy, když jsem nejchraptivější a nejhrubší,
zjevuje se mi jako paprsek!

Ano, když už do krve mne drou popruhy,
pojednou, hle, kterak se zdvihá Ta,
jež dříme na dně mých snů jako
dobrá Panna v budce ve zdi!

Kdo jest to? Nevím, ale jest
krásná: Zdvihá se ve mně jako
Luna Léta, stojí jako hlídka, jako
stráž, jako plamen, jako jas!

Číhá na mne, poslouchá, zda ji volám
z hloubky večera a neštěstí; a nad to
prsy její v květu a v zorníčkách
veškera Láska svítí!

V tomto posledním citátě jeví se v pravém světle poslední básník katolický. Neví, co miluje, láskou však umírá. Neví, co ho vábí a k sobě táhne, a- však násilím jest přitahován, padá neodolatelně k Bohu a k Matce Boha, vždy Panně.

A to jde tak daleko ve výrazu, že jeho Chudý — jímž není nikdo jiný než on sám do neuvěřitelné hloubky — nesní o ničem, než aby zemřel v náručí a na nahých nadrech ženy, na niž by mohl volati „Maminko“ a z jejichž prsů by mohl ssáti, dříve než vypustí poslední vzdech,

s očima zavřenýma a rukama zkroucenýma
smrtí i rozkoší.

IV

Na sedmdesát sedm tisíc jedna osobnost pochopí tyto věci. Čerta si z toho dělám. Kterak by lidé vášnivě zaujatí automobilismem vůbec něčemu porozuměli? Jsme nuceni mysliti pro sebe, psáti pro sebe a doufati konec všeho. Zítra to bude ještě horší.

Rictus jest obviňován z hrubého sensualismu nebo z naivního pohanství. Obecenstvo přirozeně považuje ho za pornografa. Ano *pornograf*, ba trochu *rigolo*, pro jisté satyrické šlehy, postřehnuté

v jeho čtyřřádkových strofách. Mezi skatology proto nebyl zařazen, že do dnešního dne nebyla poznána jeho náboženská tendence. Až se doví svět, že jest katolík, nebudou dovoleny v té příčině žádné rozpaky. Vím, co pravím.

Takové jest soudobé smýšlení. Považte teď, čím se stávají „prsy“, „cecíky“, „ňadra“, „matičky“, když projdou takovými dušemi a takovými mozky! Velice rád bych viděl, jakým dojmem by působila na buvolské posluchačstvo odstrašující a skvělá báseň *Pierreuse*, v *Nárcích*, toto tragické hořkování, jež by sotva kde našlo sobě podobné.

A ta *Farandola Ubohých Dětiček*, kus poměrně velmi známý, jímž se končila předešlá vydání *Samoluv*, jest zajisté v poesii nejbolestnější nálezem.

Ah! opravdu nevidím, kterak se vypraviti chlipně a vesele na *Žvatlot Stařeny*, jiný to žalozpěv, uveřejněný roku posledního v amarantovém sešitku, nadepsaném *Pisně neštěstí*.* Tentokráte jest zde zase maminka, avšak oči smyslů nemají se na čem popásti, za to vám ručím, a osrdí a sleziny statných švandistů rovněž zde ničeho neužijí. „Žvatlot“ jest hantýrkové vymezení ideje modlitby a „Stařena“ jest matka bolesti, jež přišla, by úpěla na vzdáleném hřbitově popravených, kde jest pohřbeno její dítě. Neví určitě, kde jest jeho tělo:

* Paříž, Sevin et Rey.

..... Kam tě položili?
V kterou stranu? Řekni mi... příteli.
Jest zde plocho a naho jako na dlani:
ani rovu... ani kousek křížku,
ničeho, co by značilo tvou jámu...

Její modlitba, totiž jak ona k němu hovoří, k o-
nomu neviditelnému, a samomluva čím dál tím
pláčem rozrývanější, podobá se bekotu staré ovce,
osamotněvší proto, že řezník jí nechtěl. Div srdce
vám nepukne nad tímto umíněným voláním po
starých dnech, nad svéhlavě utkvělou myšlenkou
nešťastnice, skoro zármutkem zdětinštělé, jež chce
stále viděti někdejšího chlapečka, tak „sladkého“,
v zetlívající kostře o hlavu zkráceného vraha.

Jak jsem tě milovala... jak jsme se měli rádi!
ty's býval mým jediným vyražením,
mým manželíčkem... mým milencem!

.....
Byl's zavalitý, čerstvý jak růžička,
byl's pěkně rusý a pěkně zkadeřený
jak andělíček... jako beránek...

.....
A probděla jsem nad tebou takové noci
(ty's dřímал ve své postýlce)
o lokte opřena vedle stínidla,
až se moje lampa vysvítila!

Kolikráte . . . protahovalo se to dlouho,
mé ubohé oči se klížily.
Tehdy zívajíc si do ruky .
naslouchala jsem klusání tvého srdíčka
a tvému drobounkému oddychování.

A nic než to mi dodávalo odvahy.

.

Ach, toho času, pověz, maličký,
koho býval jsi mazlíčkem,
láskou, pokladem, sluncem,
koho býval jsi Ježišem?

Své Mámy . . . že ano? Své Mámy . . .

Kdo vykonával vše, co's chtěl?
Kdo tě kazil? Kdo rozhýčkal?
Kdo nikdy tebe nebil?
A roku, kdy jsi dostal zápal plic,
kdo o tě pečoval, bděl, tebe vyléčil?
Já to byla, či snad souseda?

A nyní jsi tady
jako pošlý pes... kus neřádu,
jako mrva . . . jakás shnilina,
bez jednoho kvítku, bez věnečku,
jen s nejvybranějšími zločinci . . .

Kdo tě přese vše jde navštívit?
Kdo tě omlouvá a tobě odpouští?
Kdo jest tím nejvíc potrestán?

To tvoje Máma . vždycky ... tvoje věrná,
ten starý věchýtek tvá Máma, jak vidíš!

.

Och, Ludvíčku... buď hodný,
buď milítký... přijdu zas brzo ...
jenom ... hajej ... spinkej,
jak tehdy v své postýlce ...
Však víš ... v tvé postýlce klícce...

Pst!... nic nežli tohle... neplač... pravím tobě,
jen spinkej ... buď hodný... hodný,
chudáčku můj nahounký... můj nebožáku,
můj maličký... můj malý maličký.

Tato matka neví, jest-li Bůh, avšak ví, že jest *Ježíš*, jímž jest její bolestný syn, popravený strašným způsobem pro zločiny celé společnosti právě tak jak Onen, jenž byl Bůh a jenž také byl zahrđen, s tím však rozdílem — nad čímž aby mrtví zavzlykali — že není nevinný. Ubohá žena však nepotřebuje, by to věděla. Byť si hnusný buržoasní svět, jenž zabíjí dítky matkám, trval ještě tisíce let a ona musela žít až do té doby, přicházela by stále na tento hřbitov prokletí a hanby, by potěšila v hlubinách země svého prvorozeného, svého posledně zrozeného, svého novorozeného, dítko svých zpusťšených útroch staré matky, jemuž spravedlnost lidí ustlala kolébku mlčenlivé věčnosti.

Ah! nejkrutější její trýzeň jest jistotně v těchto verších, jichž jsem se neodvažoval citovati:

**Byl jsi tak sladký... a pak... tak krásný...
právě proto, že já jsem tě kojila...**

Tento poslední verš nepodobá se ničemu a sám o sobě není snad čímsi velikým, ale jen si ho dobře povšimněte! básník napsal jej *ve svém domě*, zkormoucený básník, jenž odsouzen k tomu, by hledal své vlastní matky ve fantomu této nešťastnice, stavší se tak dvakráte matkou odsouzeného, popraveného, toho, jenž jest ubytován pod zem, pod hanebné nohy svých soudců, a jenž potřebuje potěchy.

Staré tělo této matky nemá již ňader, avšak zbývá jí, by kojila ze své duše své ubohé dítě, nechť již jest básníkem nebo vrahem. A toto gesto soucitu nadpřirozeného dovede zvrtnouti veškeru Rovnováhu...

Jehan Rictus, píše *Farandolu*, zakoušel soucitu k Nevinňátkům měrou pokud možno největší. Účinek tohoto žalozpěvu jest zdrcující. Avšak ve *Žvatlotu* zdá se, že měl vidění smutku většího, neměrného, smutku matek, jež viděly mřítí své dítko-Boha v hanbě, a jejichž nářku odeznívá na dně propasti neslyšitelné úpění nebožtíků.

Nespočívá-liž tajemství jeho básnické mohutnosti, jež jest nesmírná, v soudobé posedlosti těmito dvěmi skoro nekonečnými bédami! dítě bez matky a matka bez dítěte? Jakékoliv zlo tohoto světa jest jistotně obsaženo v těchto dvou formulích. Ale prorocká téměř duše Jehana Ricta zvláště k první tíhne. Poněvadž přesvědčen jest, že dítě zakoušejí věčné potřeby kojení tělesného i duchovního, jest v jeho očích na posledním stupni neštěstí, kdož neměl účasti v této sladkosti... To působí trýzeň doživotní, trýzeň sirotků, kteří umírají hladem, ve třech měsících nebo v devadesáti pěti rocích, že nikdy nemohli *cecati* prsu mateřského!

V

A teď, milý Básníku, k vám mluvím. Jsme, víte to, dva bídní, dva zubožení, dva antiburžoové, dva proklatci... dva nájemníci. Nikomu z obžerné chásky literatury není neznámo, že jsme opravdu nemožní a bychom vše řekli, jediní v tom smyslu, že není žádné možnosti s námi se spořádati a ještě méně s námi to spořádati. Jsme pro Umění, pro jas, pro skvělí SPRAVEDLNOSTI, pro vznešený

Soucít — bez kurvení. Jsme žhoucí, a hle, proč jsme vyvrhováni.

Bylo by to příliš potvorno, obludno, ohavno, nepřirozeno, kdybych nemluvil na konci o vás. Byl jsem tolik k tomu označen! Avšak bylo třeba jisté hodiny. Pochybuju, že můj souhlas bude vám k prospěchu. Ba dlužno předvídati, že budete za to toho neb onoho dne potrestán Laurenty neb Edmondy, jichž používám ku své potřebě. Ostatně nebylo možno, bych se při vás neopakoval. Bude tomu brzy dvacet let, co *vracím* své vrstevníky skoro bez výjimky. Čeho možno žádati na jediném člověku?

I kdybyste nebyl velikým básníkem, i tu ještě bych vám náležel, poněvadž milujete Chudého — bez lidožroutství a bez komediantství. Richepin, Séverinová, Bazar Dobročinnosti! Prašpatně se to mnohdy končívá se všemi těmito „trumpetami“, prokletými v Evangeliu. A přece nejste úplně dle mé věrouky, a to mne trýzní. Aniž přidržíte se mých obyčejů, a tím jsem hluboce zarmoucen. Ale poněvadž jste dítkem Božím, jest velmi pravděpodobno, že jistého dne vyléčíte mne z malomocenství neb ochrnutí vložení svých rukou a hle, co mne potěšuje. Zatím jest jisto a nepopěrně, že jste bez obrany proti Bytosti neskonale zázračné, jíž všichni chudí a všechny dítky chudých jsou ko-

jeni. Ona jest Máti živých, totiž, ještě jednou, chudých, protože bohatí jsou vesměs mrtví a mrtví v hnilobném rozkladu, mrzké, ohavné mrchy...

Zapomeňte na porculánové sošky a barvotisky, připomeňte si jenom, že se jmenuje Plnou Milostí a že má Sedm Mečů v srdci; po tomto znamení Ji poznáte.

Prorok, jenž byl Králem oslnivé veleby, oznámil před třemi tisíci roky, že *Ona smáti se bude v den poslední*, i zvu vás k dostaveníčku, bychom byli diváky vedle Ní při rozčtvrcení Světa, roztrženého čtyřmi koňmi Apokalypsy... Až chvíle ta nastane a až lidé octnou se v posledním tažení hrůzou na dně propasti mlčení, uslyšíme, kterak náhle rozezvučí se obrovský hlahol smíchu Neposkvrněného Početí!

ŽEBRÁK PROSÍ NA PRAHU
CÍRKVE...

Pane Ježíši ! Raději bych, abys neměl domu. Pohleď na tyto sloupy, jež nedovolují ani, bychom tě spatřili zdaleka na tvém oltáři.

Pravda, že jsem hrozně smělý, když takto k tobě mluvím, protože jsem hříšník a poněvadž sotva mám právo pozdvihnouti očí.

Pravda též, že jsem bos a že nemám ani měšce, ani mošny. Ale nevyslal-liž jsi takto svých žáků, doporučuje jim s tajemstvím „nepozdravovati nikoho na cestě“?

Uznáš zajisté, že jsem pozdravoval málo lidí a to již po hezky dlouhou dobu, co bloudím mezi lidmi na způsob zoufalce, byv vyvolen za průvodce věčného Tuláka.

Volám tedy k tobě, Pane. Lze uvěřiti, že obýváš dosud příbytek, jež tito bídníci nazývají tvým do-

mem a o němž tvrdí, že jej podpírají jako nezviklatelní pilířové?

Dej mi sílu Samsonovu, bych strhl jednou pro vždy k zemi tento brloh zlodějů a pitomců nemilosrdnějších než vražedníci.

A tu, ó Nejsvětější Svátosti, půjdeš po cestách a nivami, nesena jsouc v srdcích žhoucích a silně tlukoucích několika kamenovaných, kteří budou tvými chudými a *na něž přeneseš svou moc*. A poněvadž blízko jest hodina, v níž Paraklet posléze přijde, nikdy se neuvidí nic tak krásného!

V těch dnech s toužebnou nadějí očekávaných od tolika století všemi těmi, kdož trpí, bude tak odstrašující býti bohatým, že objeví se i takoví, kteří budou chtítí polknouti své zlato roztavené, by je skryli do svých vnitřností!

Ah! Kdyby křesťané chovali úctu k tvému Slovu, nic než úctu, již před tisíci roky byl by se ustálil zvyk házetí na mrchoviště kostry milionářů a pohřbívatí jich manželky doprostřed výkalů a mrch zvířat nečistých.

Tvůj dům na těchto sloupech, za těmito sloupy, ó bolestný Mistře!

Včera v jisté farnosti Pařížské odepřeli křest dítěti chudáka, které již již umíralo, protože „nebyl k tomu den“ (!!!). Dnes slyším ve zdejším mě-

stě, kterak farními zvony vyzvánějí hrany miliónářské jakési slotě.

A hle, to trvá již po tolik věků, ba v tomto okamžení, kdy se chce vyhladiti křesťanství, tvůj nehodný národ skobami se připevňuje nesmyslně na půltucet Coppée-ů nebo Brunetièrů, advokátů nebo přepokorných sluhů Bohatého !

Nemyslíš, že třeba tomu učiniti konec ? Ještě jednou prosím tě, Bože můj, a pokorněji, bys mne vpočtl mezi chudé v malém počtu, jichž využitkuješ strašlivě k své slávě, až tvoje Tvář blesku zemdlí z takového poličkování.

Lagny, 20. srpna, na slavnost svatého Bernarda.

VĚNOVÁNÍ	7
ÚVODEM.	9
I. FRANÇOIS COPPÉE	11
II. CTIHODNÝ OTEC JIDÁŠ	23
III. FERDINAND BRUNETIÈRE	39
IV. J. K. HUYSMANS	51
V. PAVEL BOURGET	101
VI. NĚKTEŘÍ JINÍ	119
POZNÁMKA	135
POSLEDNÍ BÁSNÍK KATOLICKÝ	137
ŽEBRÁK PROSÍ NA PRAHU CÍRKVE	167

D O B R Ě D Í L O

pořádá

a s pomocí Boží a přátel Studia vydává

Stanislava Jílovská

v Praze II., Myslíkova ulice 22.

Tento svazek 59.

natiskl Fr. Obzina ve Vyškově I. P. 1919